

קובץ שבועי
לעיון וחקירה
גלין לג
וישלח תש"פ

דרישה וחקירה

להערות והערות ניתן לפנות לעורך: **יהושע לינטופ** בכתובת: lintop200@gmail.com ☆ פרטים אודות המדורים,
זכויות יוצרים והנצחות - [בסוף הקובץ](mailto:drisha+subscribe@googlegroups.com) ☆ הצטרפות לרשימת התפוצה בכתובת: drisha+subscribe@googlegroups.com

תוכן העניינים [ניתן ללחוץ על שם המדור ולהגיע ליעד. לחיצה על ה'גלין' שביאש כל עמוד מחזירה לעמוד הראשון].

מדור 'מתיקות התורה' (עמ' ב): האם מותר להדליק בנר חנוכה המזמר? נכריה מבקשת להדליק נרות בחנוכה ליום הולדת, האם לאפשר לה? הדליק נר חנוכה, ונודע שנפל עכבר בשמן, האם ידליק שנית? הדליק נר חנוכה, כשהחנוכה ביד בובה הנראית כאדם, האם יצא ידי חובתו? האם מותר לשתות חלב מפרה מהודו שמשתחווים לה, ולהדליק נר חנוכה מהחלב שלה?

מדור 'שבעים פנים לתורה' (עמ' ב): מדוע קרא יעקב למקום 'סוכות' על שם מקנהו, הרי בני גד וראובן נתבעו על כך?

מדור 'שמחת התורה' (עמ' ט): אימתי 'שור' 'חמור' ו'סוס' נחשב לשון רבים, ואימתי מוכח שהוא אחד?

מדור 'שלום לאוהבי תורתך' (עמ' יא): ביאור הלשון 'גר שנתגייר'.

מדור 'ושננתם לבניך' (עמ' יט): משולש הלמידה.

מדור 'אוצר היסודות והחקירות' (עמ' ח): הפה שאסר הוא הפה שהתיר ☆ הפקר ☆ הפקר לעומת מציאה ☆ הפקר לעניים.

מדור 'לשון חכמים ברכה' (עמ' יח): חצר מהלכת ☆ חתן - ברכה ושמחה ☆ טבילה בתוך כלי ☆ טובל ושרץ בידו.

מדור 'מרגליות שאול' (עמ' יג): ברכת הרואה לשליח שהדליק הדליק ודעתו לכבותו מיד ☆ ברכת הרואה למי שהדליק בביתו ושכח לברך ☆ המדליק ע"י שליח האם צריך שתהיינה הנרות שלו ☆ יולדת השוהה בבי"ח ☆ ועוד.

מדור 'המעיר לארץ' (עמ' טז): מהו הוידוי 'אשר התרת אסרת' מדוע נאמר 'כי נבלה עשה בישראל', הרי עדיין לא נקרא 'ישראל' ועוד.

מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים' (עמ' ה): היועץ, שכנראה היה לו גם דוקטורט בהקשבה, האזין במשך שעה תמימה לכל מעללי הבוס. נו, סיים העובד ותלה עיניים מתחננות, יש לך איזו עצה או תרופה או אידה כלי, משהו שיוכל לנרמל את היחסים בינינו?...

מדור 'נפלאים מעשיך' (עמ' יא): "הדין היה ברור לחלוטין" סיפר הריזב"ז "נגזר עלי למות ולהחזיר נשמתו לעליונים. אלא שאיפשרו לי לסגור על עצמי"...☆ הגאון הצדיק רבי יוסף דינקליס ניצל מהטבח בחברון, משום שלא הסכים לצאת אחר חצות ☆ מרן האגר"מ מזהיר לא לצאת לנופש מאוחר ☆ חוסר זהירות בשבת מונע הגנה מתאונה ☆ המגיד מקלם נהג לקבל שבת ביום שישי בחצות ☆ מרן הסטייפלר לא הסכים ליסע מחוץ לעיר בער"ש ☆ 'הידים לא עובדות בשבת' ☆

מדור 'סיפור ושאלה בצידו' (עמ' טו): כששמע טוביה את שאלתו של עזרא, מהו מקום הישוב היהודי הקרוב בו יוכל להגיע לפני שבת, הבין שמקום מגוריו מרוחק, ומחמת השעה הארוכה בה המתין לעזרה, לא יוכל להספיק להגיע לביתו, הדמינו טוביה במאור פנים שיבוא לביתו הקרוב, בעיירה אליזבעטה וישבות עמם...

מתיקות המוסר

נוחשבה אחת של מוסר
בעריכת הגר"א שליט שליט"א

מתוך שלא לשמה בא לשמה

"מאד שמחתי על דברך החביבים, ומאד התענגתי עליהם, בכלל דרך עיוןך הוא לאמיתה של תורה, ואולי נכון היה יותר שיהיה בך מן הגאווה, למען ללחום נגד העייפות והעצלות הטבעי ולעסוק בתורה, וזה בכלל בשני יצריך, ועכשיו שאתה ענותן, אינך לוחם אלא ביצר טוב" (אגרות חזון איש א, כב).

מתיקות התורה

חידודי הלכה ועובדות הלכתיות
משולחן מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א

שבעים פנים לתורה

שו"ת בעניני הפרשיות והמועדות
עם תשובת מרן שר התורה שליט"א

האם מותר להדליק בנר חנוכה המזמר?

שאלה. נר חנוכה, שהוא מזמר "מעוז צור ישועתי", וזה מעשה, הפתיל שזור על גבי חוט מתכת, המחובר בתחתיתו למתכת מסוימת עם בטריה. וכשהחוט מתחמם מכח האש של הפתילה, הוא מפעיל מנגנון של טייפ והוא מנגן מעוז צור ישועתי, לפלאם של כל המשתתפים. נשאלת השאלה האם מותר להדליק נר זה. שהרי המדליק נהנה מהנר והשמן והשלהבת שהם מחממים את החוט ומפעילים את מנגנון הזימרה והלא נהנה מהנר והרי אנו אומרים "הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד". ואיך נהנה מהם בשמענו קול זמרת מעוז צור?

תשובה. מותר להנות מהנרות, ומה ש"אין לנו רשות להשתמש בהם" ההשתמשות אסורה ולא ההנאה. וכך כתב המשנ"ב (סימן תרעג ס"ק יא) וז"ל: ודוקא בזה [כגון לבדוק מעות, או למנותן לאורה אסור] שהוא עכ"פ תשמיש עראי, אבל כל שאינו משמש כלום רשאי לישב בביתו, בשעה שזר חנוכה דולקת, כלומר אעפ"י שנהנה מהנר שאינו יושב בחושך והאור גורם לשמחה, בכל זאת מותר, והוא משום שאין הנר חנוכה איסור הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם, אלא מותר להנות ממנו, ורק לעשות מעשה, זהו אסור כי המעשה הוא השתמשות, משא"כ לישב ולהנות מהאור מותר, כיון שאין בזה מעשה. ויעוין מסכת שבת דף כב ע"א אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה.

וכך כתב בשער הציון (שם אות יא) דלילך לאור הנר לראות שלא יכשל שרי דלא מחויב להעצים עיניו דלא מיקרי תשמיש. עכ"ל. וביאור דבריו דעצם ההליכה יכולה להיות גם בחושך וממילא מה שנהנה מהנר שיכול לילך אין זה תשמיש.

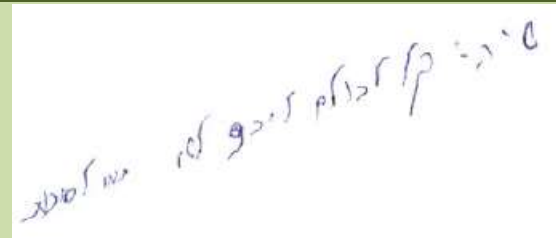
וגדולה מזו, יש ראשונים הסוברים דהנאת הגוף בהדי מצוה מותר. וצ"ב איך זה מותר, והרי הטבילה בימות הקיץ במקוה כשצריך לטבול, היא הנאה רבתי

מדוע קרא יעקב למקום 'סוכות' על שם מקנהו. הרי בני גד וראובן נתבעו על כך?

ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות (וג, יז)
צריך ביאור, מדוע העדיף יעקב אבינו ע"ה לקרוא שם המקום 'סוכות' על שם מקנהו וקנינו, ולא 'בית' על שם בנין ובני וביתו, והרי בני גד ובני ראובן נתבעו על כך שהחשיבו קנינם יותר מבני ביתם (ראה רש"י במדבר לב, טז).

ובפרט קשה, שבתרגום יונתן (כאן) תירגם 'ויבן לו בית', דהיינו 'בי מדרשא'. והנה דוקא יעקב אבינו הוא זה שקרא לבית המקדש 'בית', ולא 'הר' או 'שדה' (ראה פסחים פח, א), ואם כן איפוא, מדוע לבית מדרשא דידיה [ושאר ביתו] קרא 'סוכות' על שם המקנה.

תשובת מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א

שיהיה קל לכולם ליכנס לשם כמו לסוכות

תשובת מרן ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

השם "סוכות", לא ניתן על שם "מקנהו" בסוכות, אלא על שם ה"סוכות" שעשה למקנהו.
פירוש, המיוחד בשם זה הוא, להבליט את הארעיות שבמשכן המקנה והקנינים, לעומת הקבוע של "בית המדרש".
למען דעת, כי זהו היחס ל"מקנה", לעומת היחס לבית המדרש.
אצל בני גד ובני ראובן, היתה נשמעת דאגה למקנה, קודמת לדאגה לטף. וזהו "לב כסיל לשמאלו". ואילו אצל יעקב נשמעת שימת לב לבית מדרש, קודמת לשימת לב למקנה. וזהו "לב חכם לימינו".
[ראה גם "ברכת מרדכי" על מועדים "סוכות וש"ת", "סוכות"].

תשובת מרן הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א

קרא למקום 'סוכות' להורות שכל קניינו הוא עראי, וגם בהיותו בבית המדרש עליו לזכור שעיקר התכלית הוא העולם הבא – ואינו נמצא כאן אלא בדרך של עראי, כדי לקיים מצוות ולבוא מוכן לחיי נצח.

תירוץ א. חידוש ענין צער בעלי חיים

החיד"א (פני דוד כאן אות ט, לחם מן השמים כאן אות יח) הקשה קושיה זו, שהיה ליעקב אבינו לקרוא את שם המקום 'בית ישראל', ולעשות העיקר עיקר והטפל טפל, וכפי שהוכיח משה את בני גד ובני ראובן, שהקדימו מקניהם לטפם [כמבואר ברש"י (במדבר לב, טז)]. והרבה מהמפרשים המובאים להלן הקשו באופן כללי, מדוע קרא למקום 'סוכות' על שם הצאן, ולא הזכירו הענין של בני גד ובני ראובן.

ותירץ, שהנה קיימא לן (שבת קכח, ב) שצער בעלי חיים דאורייתא, ואף על פי כן

סתם בני אדם אינם חוששים לעשות נחת רוח למקנה, ומניחים אותו על פני השדה לחורב ולקרת. אבל יעקב אבינו [שנקרא 'יעקב שלימא' (זוהר בראשית לט, א)] חש לצער בעלי חיים באופן מיוחד, ולכן עשה לבעלי החיים סוכות. וכיון שהוא דבר חידוש ודקדוק מיוחד, לחוס על צער בעלי חיים כנגד הנהגת כל העולם, לכן קרא שם המקום 'סוכות', להודיע לבני אדם שצריך לחוס ולרחם על בעלי חיים [והוסיף, שלא קרא למקום 'בית ישראל', כי כי אין זה חידוש לבנות בתים לגור בהם, אבל זהו דבר חידוש לעשות למקנה סוכות].

תירוץ ב. הדבר מוכיח על דביקותו בבורא

דביר הקודש (לגר"צ זוכובסקי, אלול -תשרי, סוכות מאמר פ אות א) הוסיף, שבחסד זה שעשה יעקב אבינו יש חידוש מיוחד, משום שבאמת אין שייכות בין האדם לבין בעלי החיים, ובהכרח שחסד זה נובע מדביקותו של האדם בבוראו, אשר 'רחמיו על כל מעשיו' (תהלים קמה, ט). ולכן נקרא שם המקום על שם החסד המיוחד, שבעשיית הסוכות למקנה, שחסד זה מלמד על הדביקות בבורא [ולפי זה עיקר החידוש היה הדביקות בה', ולא עצם החסד. ויתכן שיש בכך נפקא מינה, אם זוהי מצוה שבין אדם למקום, או מצוה שהיא כעין בין אדם לחבירו, וראה להלן (תירוץ מז)].

תירוץ ג. להודיע שהעולם הוא דירת עראי

חן טוב (ונציה שס"ה, כאן) תירץ בשם בעל **מדרש שמואל**, שיעקב אבינו בא להורות בכך, שלא יחשיב האדם את הממון, אלא לבנות לו בית עולמים לעולם הבא. וזה ביאור הכתוב (וכאן): 'ויבן לו בית' - דירת קבע לעצמו, אבל 'למקנהו עשה סוכות' - דירת עראי, משום שאין לעשות עיקר מהמקנה. ולכן קרא שם המקום 'סוכות', כדי שהכל ידעו שהעולם הזה הוא כסוכה, שהיא דירת עראי [וראה עוד במלבי"ם ובפרדס יוסף (וכאן), ובספר **עטרותיהם** (לגר"ד פלק, כאן)].

תירוץ ד. אצלו היה עראי דעראי

החיד"א (נחל קדומים, כאן) תירץ בדומה לזה, שהנה ידוע שכל קניני העולם הזה הם הבל, וחסידיים הראשונים כל דעתם ומגמתם היתה על העולם הבא, ששם היו בונים 'בית' על ידי תורתם ומצותם ודבקותם, ועניני העולם הזה היו להם עראי כ'אוהל'. וזה מה שנאמר (וכאן) אצל יעקב אבינו, בחיר האבות: 'ויבן לו בית', בית עיקרי וקיים שמתייחס 'לו', אבל העושר המדומה אינו מתייחס אליו, שהרי לא יקחנו במותו. 'למקנהו עשה **סכת**' בכתוב חסר, והיינו עראי דעראי. ומסיים הכתוב 'על כן קרא שם המקום סכות', להודיע שכל עניני העולם הזה עראי.

והוסיף, שבסוף נכתב 'על כן קרא שם המקום **סכות**' בכתוב מלא [ולא 'סכת' כפי שנכתב בתחילה], משום שמי שהוא עדיין מחוץ לדרגה זו, לא יוכל להחשיב עניני העולם **עראי דעראי** כמו יעקב אבינו, אבל עכ"פ צריך לדעת שהעולם הזה הוא **עראי**.

תירוץ ה. אפילו בארץ ישראל הוא עראי

חן טוב (וכאן) הקשה, שאם כן מדוע קרא יעקב אבינו דווקא למקום הזה 'סוכות', יותר מכל המקומות שהתהלך שם.

ותירץ, שאם היה קורא למקום בחוץ לארץ 'סוכות', לא היינו מבינים שכל העולם הזה הוא דירת עראי ולא דירת קבע, אלא היינו סבורים, שכיון שכוונת יעקב אבינו לשוב לארץ ישראל, לכן קרא למקום 'סוכות' - דירת עראי, משום שעתיד הוא לעקור דירתו משם, ולשוב לארץ ישראל. אבל עתה בבואו לארץ, קרא המקום הראשון שנתיישב בו 'סוכות', להודיע שכל העולם הזה, לרבות ארץ ישראל, הוא דירת עראי, ביחס לעולם הבא [וראה להלן (תירוץ לה) אם היה זה בארץ ישראל].

תירוץ ו. להורות שהמקנה שייך לעשיו

חן טוב (וכאן) תירץ [עוד], שרצה יעקב אבינו להורות, שהמקנה הוא של עשיו, אלא שהוא מושאל אצלו, והוא עתיד לקחתו ממנו. ולכן לא הכניסו לבית, אלא לסוכות, שהם דירת עראי. ולכן קרא שם המקום 'סוכות', כדי שיזכור תמיד שאין המקנה ההוא שלו, כי אם מה שיקנה בארץ כנען [וראה עוד בבראשית רבה (עח, טז): ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר, כל אותן חדשים שעשה בבית אל, היה מכבד את עשו באותו דורו. ר' אבין בשם ר' חוניא אומר, תשעה שנים היה מכבד את עשו באותו דורו]].

תירוץ ז. לא רצה ליהנות מסרך גניבה

עוז ביאר חן טוב (וכאן), שיעקב אבינו לא רצה ליהנות מהברכה שברכו אביו, שבאה אליו בדרך גניבה, אלא רצה ליהנות ממנה שרכש בארץ כנען. ונמצא שלאחר שויתר לו עשיו ואמר לו (פסוק ט) 'אחי יהי לך אשר לך', משם והלאה ישראל עושה חיל משלו, בהיתר ולא באיסור [ונראה שלפי זה אין הכוונה שהמקנה שייך לעשיו, שהרי עשיו ויתר לו עליו, אלא הכוונה היא, שרצה ליהנות בעיקר ממה שבא לידי בהיתר גמור].

ואיך הותרה, וראיתי בחידושי הגר"ש שקאפ (על נדרים דף טו ע"ב) בדברי הר"ן שהסביר דגם באסורי הנאה התורה אסרה את נטילת ההנאה ולא את גוף ההנאה, ולכן אם חייב לטבול אין איסור להנות מאחר דהמעשה טבילה מוכרח להיות, שוב אין מעשה של נטילת הנאה.

וכעין זה כתב הבאר שבע (כריתות ו ע"א) לתרץ קושית התוספות (שבת כא ע"א ד"ה שמחת, ובפסחים דף כו ע"א ד"ה מעילה) דהא דאמרינן ביומא (לט ע"ב) לא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת, משום דאין האיסור אלא להתקרב לעזרה כדי להריח יותר. כדפירשו התוס' גופייהו בפסחים (כו ע"א ד"ה לאותן) והכי נמי י"ל לענין אור בית השואבה שאינו אסור אלא להתקרב יותר לעזרה כדי לראות יותר עיין שם והוא כעין דברי שההתקרבות היא תשמיש.

ויש לדון במודר הנאה מחברו והוא ש"ץ, כדוגמת נבות היזרעאלי, שהיה קולו נאה והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסים לשמוע את קולו, האם מותר לשמוע קולו ולהנות מקולו הערב. ויעוין בלשון הרמב"ם (פ"א מהלכות שופר ה"ג) שכתב: ואם תאמר והלא נהנה משמיעת קול, מצוות לאו להנות ניתנו, לפיכך המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה (שבת כב, א).

נכריה מבקשת להדליק נרות בחנוכיה ליום

הולדת, האם לאפשר לה?

שאלה. נכריה המשרתת בבית יהודי והתרשמה מאד מנר חנוכה וברכותיה, ולה ילדה שנהייתה בת שמונה, בקשה הנכריה מהישראל בעל הבית, שירשה לה להדליק ח' נרות בחנוכיה ביום הולדת בתה כשימלאו לה ח' שנים בחודש שבט, האם הדבר מותר?

תשובה. במשנה שכיר (ח"ב או"ח סוף סימן רה ובשו"ת קנין תורה ח"ו סימן מז) כתב: מנורה שהדליקו בה נרות חנוכה מותר להשתמש בה לצרכי מצוה אחרים, כגון הדלקת נר שבת וסעודת מצוה וללמוד תורה לאור נרות שמדליקים בה, אבל אין להשתמש בה שמושי חול ואין להדליק בה נרות על מנת להשתמש לאורן שמושי חול, לא בחנוכה ולא בשאר ימות השנה, ויעויין ב"שלמי תודה" (סימן ט עמוד צ).

ולענין החנוכיה עצמה אם מותר להשתמש בה לאחר חנוכה שאר תשמישים שאינם של מצוה, נראה דתליא בפלוגתת הפוסקים דהנה כתב המשנ"ב (סימן כא סק"ד) בשם הב"ח דשופר לאחר ר"ה וכן לולב ישן לאחר הסוכות אם עומדים עדיין למצוה לשנה הבאה אסור להשתמש בהם תשמישי חול, משום ביזוי מצוה. ובביאור הלכה (שם ד"ה אבל) הביא דהמג"א סימן תרל"ח סק"ב חולק וסובר דסוכה ישנה הבנויה משנה לשנה מותר להשתמש בה לאחר החג תשמיש שאינו של מצוה, ואפילו אם עומדת עדיין למצוה לשנה האחרת, ואין בזה בזוי מצוה. ולפי זה לכאורה ה"ה גבי נר חנוכה לאחר שעברו ימי החנוכה והחנוכיה עדיין עומדת לשנה הבאה, לדעת הב"ח אסור להשתמש בה ולדעת המ"א מותר, ובמשנ"ב משמע דנקט עיקר כדעת הב"ח, עכת"ד.

ויתכן שהחנוכיה שהיא רק הכשר מצוה אינו דומה לשופר ולולב, ומותר להשתמש בה תשמיש חול, וצ"ע. ועכ"פ יש לצדד להיתר ובפרט כשיש חשש איבה שהרי הרמ"א (סימן רצא ס"ב) כתב: "ועובד כוכבים שביקש שיתנו לו מזוזה ורוצה לקובעה בפתחו אסור ליתנה לו ונראה לי דמ"מ במקום דאיכא למיחש משום איבה ושירע משום זה לישראל שרי", עכ"ל. ונראה דיש בזה קצת קידוש ה' שנכרי מאמין במזוזה ולכן במקום איבה מותר, ואולי כן גם בענינינו (שבת כב, א).

הדליק נר חנוכה, ונודע שנפל עכבר בשמן, האם

ידליק שנית?

שאלה. הדליק נר חנוכה בשמן מגולה, ואח"כ נמצא ליד השמן עכבר

מת שמרוח בשמן, ונתעורר ספק שמא נפל לשמן ונמאס, ונאמר במשנ"ב (סימן תרעג סק"ג) אם נמצא עכבר בשמן מאוס הוא ואסור לנר חנוכה, האם ידליק שנית?

תשובה. נאמר במנחות דף סד ע"א אמר רבה היו לפניו ב' חטאות, אחת שמנה ואחת כחושה, שחט כחושה, ואח"כ שמנה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו לכתחילה הבא שמנה ושחוט, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב דשגגות). ועיין בברכי יוסף (או"ח ער"ב א) שדן לפי"ז במי שקידש על יין מגולה, אפילו אם נאמר דבדיעבד יצא ידי חובתו יש לצדד דצריך לקדש פעם אחרת, מההיא דמנחות, דאפילו תימא דיצא ידי קידוש ביין מגולה, אפ"ה אמרינן ליה שיקדש פעם אחרת, על הקנקן הכשר, כיון דביין המגולה איכא משום הקריבהו. ואף דלא דמי איסור הקריבהו דהכא לדהתם, וגם קידוש על היין דרבנן לחד מאן דאמר, מ"מ כל קבל דנא, התם עביד אבות מלאכות בשבת, והכא הוא איסור ברכה שאינה צריכה. דלחד מ"ד הוא דרבנן. וצריך להתיישב בכל זה. כי זה כתבתי לצדד לכאורה, עכ"ד הברכי יוסף.

לכאורה ה"ה בנידוננו, יתכן שבדיעבד אפילו אם נודע לנו בבירור שהשמן נמאס בגלל עכבר אולי בדיעבד עלתה לו, ומאידיך אולי צריך להדליק שנית בברכה, וכמו שמצדד הברכי יוסף. ויעוין גם בשו"ת הר צבי (או"ח סימן סג) שרצה לדון מכח ברכ"י זה שאם הוציאו ספר תורה גרוע יכניסנו לארון קודש ויוציא ספר תורה מהודר. ונראה שידליק שנית בלי ברכה, אם ודאי נפל שם עכבר, וגם בשאלתנו כשרגלים לדבר שנפל העכבר בממן.

אלא שדברי הברכ"י מחודשים מאד שמפרש את דברי הגמ' במנחות גם כשכבר זרק את דם הכחושה וכבר יצא ידי חובתו, ובכל זאת שוחט שנית את הקרבן השני השמן למרות שכבר יצא ידי חובתו. ויעוין בשאגת אריה (סימן נ) מש"כ בביאור הסוגיא שם (שבת כב, א).

הדליק נר חנוכה, כשהחנוכיה ביד בובה הנראית כאדם, האם יצא ידי חובתו?

שאלה. קיים בלונדון 'מוזיאון שעוה' ובו בובות עשויות שעוה הדומות ממש לבני אדם חיים. מהי ההלכה אם אדם עשה צורה של בן אדם משעוה, והעמידו ליד פתח ביתו, והדליק חנוכיה המונחת בידיו האם יצא ידי חובתו?

תשובה. יש מקום לומר שלא יצא ידי חובתו מאחר ונאמר במסכת שבת דף כב ע"ב 'היה תפוס נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום דהרואה אומר לצרכו הוא דנקיט לה', ופרש"י (וד"ה לצרכו) 'להשתמש וליכא היכר ניסא'. וכך נאמר בשו"ע (סימן תרעא ס"א) וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה, לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזה, גם כאן הרואים אינם יודעים שהניחה והדליקה ביד בובה אלא חושב שאדם חי מחזיק את החנוכיה ואין כאן פרסום הנס. ומצד שני אולי יצא ידי חובה, מאחר והמתבונן היטב יבחין שהמחזיק אינו אדם חי, אלא בובה של שעוה, לכן אולי קיים המדליק את המצוה ויצא ידי חובתו, אמנם המתהלכים בשוק ורואים מרחוק את הבובה ואת השמן יחשבו שאדם חי מחזיק אותם, אולם אין אנו אחראים לאלו, וצ"ע.

מחשבה אחת של מוסר מדמויות שעוה

כתיב [בקהלת ט' י"ד] עיר קטנה ואנשים בה מעט ובה אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים וגו'. והיה בה איש מסכן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו וגו'. ואחז"ל [נדרים ל"ב:]: עיר קטנה זה הגוף וכו' ובא אליה מלך גדול זה יצה"ר וכו' והיה בא איש מסכן חכם זה יצר טוב. ושאל הגה"צ ר"ש שברדון זצ"ל, כיון שיצה"ר מלך גדול הוא, ומסובב את האדם במצודים גדולים,

תירוץ ח. שיזכור לקנות מעשיו מערת המכפלה

עוד ביאר **חן טוב** (כאן), שמה שנאמר 'ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות' פירושו, יעקב אבינו רצה **לבנות לעצמו בית** במערת המכפלה, שיהיה מקום קבורתו, ולכן **למקנהו עשה סוכות**, ולא אספו הביתה, כדי שעל ידי המקנה יבנה את ביתו להקבר שם. ולכן קרא את שם המקום 'סוכות', כדי לזכור תמיד לתת לעשיו את כל המקנה, כדי לקנות לו בית נאמן לעולמו. וכפי שנאמר ולהלן נ, ה) 'אשר כריתי לי', שעשה כל הנכסים כמין כרי (רש"י שם), וזאת כדי לקנות לעצמו חיי העולם הבא.

[ולפי זה אין הכוונה שהנכסים שייכים לעשיו, אלא ששמר אותם לצורך הקניה מעשיו. וראה עוד ברש"י (להלן מו, ו) שכתב: 'אשר רכשו בארץ כנען' - **אבל מה שרכש בפדן ארם, נתן הכל לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה, אמר נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי**. וזהו (להלן נ, ה) 'אשר כריתי לי', העמיד לו צבורין של זהב וכסף כמין כרי, ואמר לו טול את אלו].

תירוץ ט. עשה סוכות גם לעצמו

כתב רש"י (כאן): 'ויבן לו בית' - שהה שם שמונה עשר חודש, קיץ וחורף וקיץ. 'סוכות' - קיץ, 'בית' - חורף, 'סוכות' - קיץ [כמבואר במגילה (יז, א) ובבראשית רבה (עה, טז)].

וביאר הגור אריה (כאן), שההכרח לדבר הוא, משום שלכאורה קשה [כעין קושייתנו], מדוע קרא שם המקום 'סוכות', על שם הסוכות שעשה לבהמתו, ולא 'בית' על שם ביתו [והרי אין דרך בני אדם לקרוא על שם מה שאירע לבהמתו]. ובהכרח שהיה שם י"ח חודש, ועשה לו סוכות בזמן הקיץ [גם לעצמו], ובנה לו בית בזמן החורף, ושוב בנה סוכות בזמן הקיץ, ולכן נקרא המקום 'סוכות', כיון שרוב הזמן היו בו סוכות. ומה שנאמר 'ולמקנהו עשה סוכות', הוא משום שלא היה צריך להוסיף סוכות לעצמו, כיון שכבר עשה סוכות בקיץ הראשון, ורק לבהמתו היה תמיד צריך להוסיף.

ולפי זה מיושב, שמה שקרא למקום 'סוכות', הוא על שם הסוכות שעשה לעצמו, ולא על שם הסוכות שעשה לבהמתו [וראה עוד בדבר שלמה וזכרון מאיר (כאן)].

תירוץ י. לשניהם עשה בית וסוכות

הדרת מרדכי (כאן) ביאר בדומה לזה [בכוונת הגמרא (מגילה שם) ורש"י (כאן)], שבהכרח שמה שקרא למקום 'סוכות' הוא על שם דירתו, שהוא עצמו בשעה שבא למקום היה דר בסוכה, **וכשהגיע החורף בנה בית לעצמו ולמקנהו, וכשהגיע הקיץ שוב יצאו הוא ומקנהו אל הסוכות**.

וביאר שכוונת הכתוב היא כך: 'יעקב נסע סוכותה ויבן' - בהגיעו למקום בנה סוכות. 'ויבן לו בית ולמקנהו' - בהגיע החורף עשה בנין לו ולמקנהו [ותיבת 'ויבן' נדרשת לפניה ולאחריה]. ושוב 'עשה סוכות' - כשהגיע הקיץ חזר לעשות סוכות בשביל עצמו ובשביל מקנהו, ומטעם זה קרא למקום 'סוכות', שרוב דירתו במקום הזה היתה בסוכות [ולפי זה בזמן החורף גם מקנהו היה בבית, ולדעת הגור אריה (שם) אפשר שמקנהו היה כל הזמן בסוכות. ועכ"פ התחדש כאן ביאור אחר בלשון הפסוק].

תירוץ יא. לא עשה סוכות למקנהו

העמק דבר (כאן) ביאר [בדעת חז"ל (מגילה שם)], שאין לפרש כפשוטו, שעשה למקנהו ממש סוכות, משום שצאן אינו צריך זאת כלל, אלא זקוק לגדר. ובהכרח שכוונת הכתוב היא, שעשה לעצמו ולבניו סוכות לימות הקיץ. ומה שנאמר 'למקנהו', הכוונה בשביל סיבת מקנהו, שנתעכב בגללם כדי שינחו [ובתורה **תמימה** (כאן הערה יא) ביאר בדומה לזה, וראה בהרחב **דבר** (כאן) שנתבע על כך]. **ולפי זה** מיושבת קושייתנו, שבאמת אין הכוונה שעשה זאת למקנהו, אלא בסיבת מקנהו. ומה שקרא למקום 'סוכות', הוא משום שרוב הזמן היה בסוכות [וכנ"ל].

תירוץ יב. אנשי המקום תמהו על עשירותו

אזנים לתורה (כאן) הקשה כקושייתנו, מדוע קרא שם המקום על שם דירת המקנה, ולא על שם דירת האדם. ותירץ, שאנשי אותו מקום לא ראו מימיהם מקנה רב כזה, כפי שהיה ליעקב אבינו, שהרי שכס היא ארץ הרים, ואין בה מקנה רב. וכאשר ראו אנשי הארץ בית אחד וסביבו מאות סוכות, קראו למקום מתוך תמהון 'סוכות'. ולכן גם יעקב אבינו קרא למקום 'סוכות' [ויש שהוסיפו, שאמר זאת מתוך הודיה לה', כמבואר להלן (תירוץ לא)].

תירוץ יג. תמהו על הנהגתו

עוד תירץ **אזנים לתורה** (כאן), שאפשר שאנשי המקום - שהיו מתנהגים באכזריות עם הצאן, ואוכלים אבר מן החי - המה ראו כן תמהו, על ההנהגה האנושית של יעקב אבינו ביחס למקנה, שריחם עליו ובנה סוכות להגן עליו מקור ומחום, באקלים החדש שלא הורגל בו. ולכן קראו למקום 'סוכות', משום שהיה הדבר מוזר בעיניהם [וראה בדומה לזה לעיל (תירוץ א)].

איך ימלטנו היצר טוב, ומה תועיל חכמת האיש המסכן כנגד גדולת המלך ומצודיו הגדולים, והשיב רבי שלום הכל דמיון, וכאותם מלכים ושוטרים העשויים משעוה, שהרואה אותם בהשקפה ראשונה לבו יחיל בקרבן, ואחר ההתבוננות יבין כי אין בהם ממש, וניצוץ אחד מבעיר ומכלה את כולם, כן הוא כח היצה"ר, שכולו דמיון ובאמת אין בכל גדולתו מאומה למתבונן היטב, וזו היא חכמת היצר טוב המצלת את האדם, להבין הדברים לאמיתם ולראות בכל גדולת היצה"ר אך שקר וכזב, הבל ואין בהם מועיל (שבת כב, ב).

האם מותר לשתות חלב מפרה מהודו שמשתחיים

לה. ולהדליק נר חנוכה מהחלב שלה?

שאלה. א. האם מותר לשתות חלב מפרה בהודו, שמשתחיים לה בתור עבודה זרה? ב. והאם מותר להשתמש בחלב שלה לנרות חנוכה, שהרי נאמר במסכת שבת דף כ"ג כל השמנים יפין לנר?

תשובה. בשאלה הראשונה דן בשו"ת הר צבי (יו"ד סימן קיח) והשיב: תלמוד ערוך הוא בתמורה דף כט מדאצטריך קרא "מן הבקר" להוציא את הנעבד לקרבן לגבוה, מכלל דלהדיט מותר. אך הוסיף שם ואמר: דיש לעיין מע"ז דף לד ע"ב "אמר ר' אחדבוי אמר רב המקדש בפרש של שור הנסקל מקודשת, בפרש של ע"ז אינה מקודשת, איבעית אימא סברא, גבי עגלי ע"ז ניחא ליה בנפחיה". ואם כן יש לדון על החלב דיאסר בהנאה, מהאי טעמא דניחא ליה בנפחא? והשיב ההר צבי: יש לחלק בדבר, דבפרש של עגלי ע"ז שנעשים תקרובת ע"ז, הרי כל הבהמה נאסרה בהנאה וגם הפרש בכלל, משא"כ חלב של נעבדת דעל הבהמה לא חל איסור הנאה דע"ז, אם כן מסתבר לומר דעל הפרש גם לא חל איסור ע"ז, אף על גב דיש טעם לומר דגוף הבהמה לא נאסר דגזה"כ הוא דעל בעל חי לא חל איסור הנאה אבל על הפרש דלאו מגופיה הוא חל איסור, מ"מ יש סברא לומר שלא יהא טפל חמור מהעיקר.

ובנוגע לשאלה השניה לנר חנוכה, נראה דאין בזה היתר, כי מאוס לפני השי"ת כמו שלקרבן מאוס. והרי נר חנוכה כדוגמת הנר שבמקדש, ונאמר במשנ"ב (סימן תרעג סק"ד) דיש להדר להדליק נר חנוכה בשמן זית כיון שהנס נעשה ע"י שמן. וכתוב גם בשערי תשובה (סימן תרעט) שנר חנוכה דומה לנר המקדש. ויעוין במשנ"ב (סימן רסג סק"ה) דאסור להדליק נרות של שבת משעוה הבאה מבית תיפלתם של א"י אפילו באופן שמותר להדיוט, אפ"ה אסור למצוה משום דמאוס (שבת כג, א).

ליקוטים וסיפורים נפלאים

על פרשת השבוע

בעריכת הגר"ב רובין שליט"א

"וישלח יעקב מלאכים" (לב, ד)

ברש"י: מלאכים ממש. היינו כל מלאך הוא רק בראיה אבל כאן היו מלאכים שיש בהם ממש, כי היו צריכים להכות את עשו (מקור ברוך).

"עם לבן גרתי" (לב, ה)

מסופר על הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א שישב פעם בשלחנו הקדוש, אחז בזקנו שיוורד על פי מדותיו ואמר "עם לבן גרתי" הנה הלבין כבר זקני "ואחר עד עתה" ואנכי מתמהמה כל הימים ועדיין לא חזרתי בתשובה. כעבור רגע של שתיקה חזר וסיפר: בעיר ליעזנסק היו עסקני ה"חברה קדישא" אנשים פשוטים מאד וקטני דעת כיון שהגיעה שעתו של הרבי ר' אלימלך להסתלק מן העולם באו ואמרו לו: רבי התוודה על מעשיך, השיב להם רבי אלימלך: "והיכן הייתם

תירוץ יד. להורות שלא בנה לעצמו בית

שערי אורה (לגרמ"צ ברגמן, כאן עמ' מג; הובא גם בטללי **אורות** כאן) תירץ לפי דברי התרגום יונתן (וכאן), שיעקב אבינו בנה למקנהו סוכות, ולעצמו בית מדרש, אבל לא בנה לעצמו בית. ולכן קרא שם המקום 'סוכות', לרמוז ולהשמיע שלא בנה לעצמו בית [ולפי זה דברי התרגום יונתן מהוים תירוץ, ולא כמבואר בקושייתנו שהם מהוים קושייה].

תירוץ טו. להורות ענין הבטחון

אהבת שאול (ח"ב עמ' 34) תירץ בדומה לזה, שאיש ישראל אין לו שום מקום קבוע, שנולד במדינה זו, ונוסע למדינה אחרת, ומת במדינה אחרת [שהרי כאשר בירך השי"ת את אברהם אבינו, מיד אמר לו 'לך לך' ולעיל יב, א]. אבל בכל מקום שהולך צריך לזכור את ה'סוכות', והיינו שצריך לבטוח בהשי"ת כיעקב אבינו, שנסע מעשיו בסוכות, ולא בנה בגלותו שום מקום קבוע, אלא בנה בית המדרש, כדי שיהיה מקום לפרסם הניסים של השי"ת.

ולכן קרא יעקב אבינו למקום ההוא 'סוכות' ולא בית, לפרסם לכל העולם כולו, שכל מקום שהוא נוסע הוא גר, והבטחון שלו הוא רק בהשי"ת ולא באדם [וראה מה שהוסיף בענין מה שהקפיד משה על בני גד ובני ראובן].

תירוץ טז. הכוונה לאנשים שהחזיר בתשובה

עוד הביא אהבת שאול (ח"ג עמ' 107) ליישב, שמה שנאמר 'למקנהו' אין הכוונה לבהמות, אלא לאנשי קניינו, והיינו אותם האנשים שהכניסם תחת כנפי השכינה, שלהם עשה סוכות.

תירוצים דומים והוספות

ז. אהבת שאול (שם) הקשה על תירוץ זה, שמכל מקום מדוע קרא למקום 'סוכות', ולא קראו 'בית', על שם הבית שעשה עבדו. ויש שתירצו, שאותם אנשים שהכניס תחת כנפי השכינה היו חביבים עליו ביותר, ולכן קרא למקום על שמם.

ית. יש שתירצו, שלא קרא למקום 'בית', משום שאין חידוש בכך שיש לו בית, ועכ"פ אין בכך חידוש רוחני, וכל החידוש הוא שהכניס בני אדם תחת כנפי השכינה [וראה בדומה לזה לעיל (תירוץ א)].

יט. אהבת שאול (שם) תירץ קושייתו, שיעקב אבינו היה אחד מהשלשה שלא שלט בהם יצר הרע (ב"ב יז, א), ולכן נאמר 'ויבן לו בית', והיינו שאף העולם הזה היה לו דירת קבע, כיון שלא היה חשש שיזיק לו. אבל 'למקנהו עשה סוכות', ורמז בכך לאותם אנשים שהכניס תחת כנפי השכינה, שעולם הזה הוא רק דירת עראי, ועליהם לחזור בתשובה על עוונותיהם. ולכן קרא לשם המקום 'סוכות', לרמוז שאם יחזרו בתשובה, יהיו גדולים מצדיקים גמורים כמותו, שהרי מקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים (ברכות לד, ב).

כ. יש שביאר בדומה לזה [בקובץ **בית יצחק** (גליון מז עמ' רב)], שיעקב אבינו **גם כשהיה בבית, הרגיש שזוהי סוכה, והיינו דירת עראי**. ולכן למרות ש'ויבן לו בית' - 'קרא למקום סוכות'. אבל 'למקנהו', והיינו העבדים ושפחות ההולכים עמו, שהם לא מבינים ולא מרגישים שגם בית הוא סוכה, להם 'עשה סוכות' ממש [וראה בדומה לזה **בדי באר** (כאן) ו**בדברות צבי** (חי"ז מאמר א אות ד)]. ולפי זה קרא למקום 'סוכות', גם על שם מה שעשה לעצמו.

כא. שפת אמת (סוכות תרס"ב ד"ה איתא) ביאר בדומה לזה, שהנה נחלקו בגמרא (סוכה כג, א), אם סוכה היא דירת עראי, או דירת קבע. ולהלכה נפסק (שו"ע או"ח תרכח, ב) שהיא דירת עראי. משום שרק צדיקים ויחידי סגולה אצלם הסוכה היא דירת קבע, והיינו שהם בני העולם הבא בקביעות, אבל לרוב הציבור היא דירת עראי. וזה מה שנאמר 'ויבן לו בית' בקביעות, ו'למקנהו [האנשים הפשוטים] עשה סוכות'.

כב. עוד ביאר שפת אמת (שם), שאף על פי כן קרא שם המקום 'סוכות', משום שזה היה חשוב יותר ליעקב אבינו, מה שעשה סוכות, והכין הדרך אפילו לאותם אנשים, שהעולם הבא אצלם אינו בקביעות. וכן חביבה לפני הקב"ה הסוכה שהיא דירת עראי, וכפי שאמרו (אבות פ"ד מ"ז), יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא [ולפי זה החביבות היא **במעשה** התשובה, ואילו לפי התירוץ שהובא לעיל (תירוץ יז), החביבות הוא **בגברא** החוזר בתשובה].

תירוץ כג. הכוונה לתלמידים הענויים כבהמות

בחגוי הסלע (כאן) תירץ [בדרך הנזכרת], לפי המבואר בחולין (וה, ב) על הפסוק (תהלים לו, ז) 'אדם ובהמה תושיע ה'', אלו בני אדם שהם ערומים בדעת, ומשימים עצמם כבהמה. ופירש **רש"י** (וחולין שם ד"ה שהן, תהלים שם), שהם ענוים [דכאי רוח] כבהמה. ונמצא שיעקב אבינו רמז בתיבת 'סוכות' לתלמידים שנקראו 'מקנה' [וממילא רמז בכך לבית מדרש שבנה].

תירוץ כד. רצה להסתיר בית המדרש

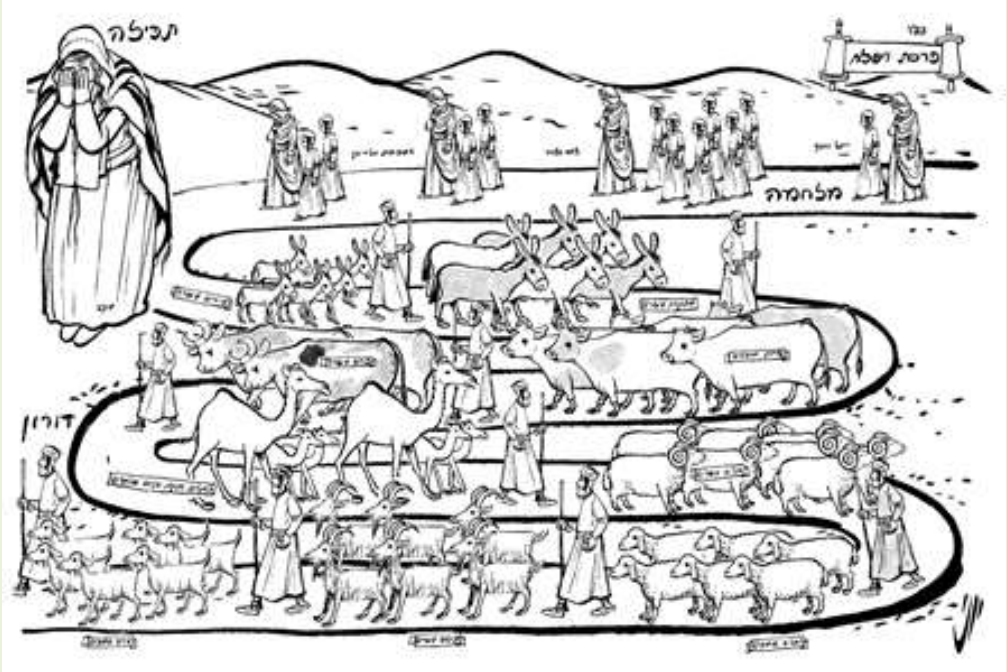
עוד תירץ בחגוי הסלע (כאן), לפי המבואר בתרגום יונתן (כאן) שיעקב אבינו בנה לו בית מדרש, ואם כן אפשר שרצה להסתיר שבנה מקום לתורה ולתפילה, כי אין לך יפה מן הצניעות (ותנחומא כי תשא לא), ולכן קרא את המקום 'סוכות' על שם המקנה.

כל הימים עת ישבתי ליד השולחן ואכלתי צלחת מלאה בשר לתיאבון? הלא אז עדיין היה בי הכח לשוב, מה לכם כי באתם עתה בהיותי חדל אוניס, ואחרי שסיפר להם איך היה מרבה לאכול ולשתות, חזר ופירט חטאים אחרים שכביכול נכשל בהם, וכך חשב ומנה את החטאים שכל אחד מהנוכחים שם עבר, והתייפחו בבכיה גדולה, ולא יזו משם עד שנעשו כולם בעלי תשובה אמיתיים.

”ויחץ את העם וגו’ והיה המחנה הנשאר לפליטה” (לב, ח-ט)
משום שהכין עצמו לתפילה, ותפילה עושה מחצה לכן חצה את המחנות כדי שלפחות מחנה אחת יהא נשאר (חתם סופר).

”הצילני נא מיד אחי מיד עשו” (לב, יב)

איתא במדרש כשברח יעקב לחרן מפני עשו, נולד בן לעשו וקרא לו שם ”אחי” כדי שלא ישכח מה עשה לו יעקב וכשגדל הילד ציווה לו עשו אביו שבכל מקום שימצא את יעקב יהרגהו ולכן התפלל יעקב הצילני נא מיד ”אחי” בן עשו ומיד עשו (הרוקח).

”הצילני נא מיד אחי מיד עשו” (לב, יב)

נכנס יהודי לכ"ק האדמו"ר מבעלז - רבי אהרן זצ"ל ושפך לפניו את לבו: יש לו בן שעד עכשיו היה מהמצויינים בלימוד, בתפלה ובהתנהגות, והנה לאחרונה הבן פשוט איבד את הבנתו ולא מסוגל לקלוט שום דבר בלימודיו. נאנח האדמו"ר ואמר: "תבדוק מי הם החברים שלו". האבא נדהם למשמע אוזניו, שכן ידע כי חבריו של בנו היו רק תלמידים מצויינים ומבתים טובים. הלך לברר ואכן שמע שחבריו רק ילדים טובים. חזר האב לאדמו"ר ופרץ בבכי: "רבי הושיעני!! חזר שוב הרבי ואמר: "אנא תברר ותבדוק מי הם החברים של בנך". מעשה זה חזר בשלישית, ואז החל האב לעקוב והבחין בבחור מסויים שמתרועע כל היום עם בנו. החל האב לברר יותר על אותו חבר וגילה כי בחיצוניות נראה אותו בחור מצויין אבל תוכו רקוב". נכנס האב לאדמו"ר לדווח לו שזו באמת הסיבה... אמר לו האדמו"ר: אנחנו מבקשים כל בוקר: "והרחיקנו מאדם רע, מיצר הרע, ומחבר רע", ואחרי כן מבקשים שוב ב"יהי רצון" על "חבר רע". למה צריכים לבקש פעמיים על כך? אלא ללמדנו שכדי להנצל מחבר רע (שפעמים רעתו מוסתרת) לא די בתפלה אחת אלא צריך להתחנן ולבקש שוב ושוב, ורק ע"י תפלה כזו אפשר להנצל.

”כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים” (לב, יב)

פירש רש"י "שמא משהבטחתני התלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו". יראת החטא של יעקב אבינו היא שגרמה לו לפחד מעשו אחיו, ותמהים אנו: וכי אלו חטאים היו לאותו צדיק? מבאר הרמב"ן "אבל הכל מיראת חטא כי דרך הצדיקים לירא תמיד. והיה מתיירא אולי אפילו משיצא משם חטא בבואו בברית עם לבן עובד עבודה זרה, או בדבר אחר". אנו איננו מסוגלים להבין, מהו החטא בכריתת ברית עם לבן, אולם יעקב אבינו חושש גם מכך, הוא מפחד גם מן הפגם הקטן ביותר ואף משגיאות זעירות העלולות לקרות בשוגג. להלן סיפור המיוחס לרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ששימש כחזן בסליחות, פעם אחת הרגיש, כי תפילתו אינה מתקבלת כתמיד, ולאחר אמירת הסליחות יצא לטייל ברחובות ברדיטשוב, כדי לחשוב, מה ביכולתו לעשות, ומבלי משים נשאו אותו רגליו עד לשכונת העוני בעיירה. בעודו מסתובב שם, הבחין באור גדול הבוקע מאחת החורבות, בקדושתו הבחין, כי אין זה אור רגיל שמקורו בנרות, אלא אור רוחני, שיסודו בהררי קודש, והוא מיהר לנקוש על דלת הבית. למשמע נקישותיו נפתחה הדלת בידי אשה, ומיד כאשר הבחינה באורח, שניצב בפתח ביתה הבינה, כי הרבי בא להוכיח אותה. בו במקום התחילה לבכות

תירוץ כה. רצה להסתיר המגדל

הרמב"ן (כאן) ביאר: 'ויבן לו בית' - יתכן כי היה המקום מקום אין שָם עיר, והוצרך לבנות לו בית ולעשות סוכות. או 'ויבן לו בית', **שבנה לו בית גדול ובו מגדל עץ** (ראה שופטים ט, נא), **להשגב מפני עשו**.

ולפי הפירוש השני תירץ בחגוי הסלע (כאן), שקרא למקום דווקא על שם הסוכות, כדי להסתיר שבנה בית ומגדל עוז, שלא ישמע עשיו שבנה בית להשגב ממנו, ויחשוב שפניו למלחמה עמו. ולכן התחכם להסתיר זאת, וקרא למקום 'סוכות' על שם מקנהו [ויש שתירצו בדומה לזה, שרצה שעשיו יחשוב שהוא מחשיב העולם הזה, ושוב לא ירדוף אחריו].

תירוץ כו. לשון סיכוך ומחסה

הגיונות הגרשוני (כאן) ביאר, שקרא שם המקום 'סוכות', מלשון סיכוך, שעשה הבית והסוכות לסיכוך ומחסה מצרה. ונמצא איפוא, שקרא למקום גם על שם הבית וגם על שם הסוכות.

תירוץ כז. קרא על שם אבותיו

אור החמה (כאן) עמד על קושייתנו. ועוד הקשה, שמצאנו (שבת לג, ב) שיעקב אבינו תיקן בשכם מטבע או שווקים או מרחצאות, ומדוע שם לא נקרא הדבר על שם המאורע, ורק כאן נקרא על שם המאורע [כן נראה לבאר דבריו. ומכל מקום יש להעיר, שמצאנו בכמה מקומות שקרא על שם המאורע: **א**. 'ויאמר יעקב כאשר ראם **מחנה** אלהים זה, ויקרא שם המקום ההוא **מחנים**' (לעיל לב, ג). **ב**. 'ויקרא יעקב שם המקום **פניאל**, כי ראיתי אלהים **פנים אל פנים** ותנצל נפשי' (שם, לא). **ג**. 'ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם **אלהים, בית אל**' (להלן לה, טו)].

ותירץ, שקרא למקום 'סוכות' על שם **אבותיו**, שגרו באוהלים וכדומה, ולא רצה לקרוא למקום על שם הבית שעשה **לעצמו**.

תירוץ כח. זה וזה גורם

יש שהקשו על תירוץ זה, שמלשון הפסוק '**על כן** קרא שם המקום סוכות' משמע, שקרא זאת על שם הסוכות שעשה למקנהו, המוזכרות בפסוק. ותירצו, שכיון שרצה להזכיר את אבותיו, לכן קרא על שם הסוכות שעשה שם, וזה וזה גורם [ויש להעיר, שלכאורה יש בכך זלזול באבותיו, שגרו באוהלים או בסוכות כמו מקנהו. ויש ליישב ששבח גדול הוא, שזלזלו בעולם הזה].

תירוץ כט. הניח שם 'בית' לבית המקדש

עוד תירץ אור החמה (כאן), שלא רצה לקרוא למקום 'בית', משום שהשאיר את השם 'בית' לבית המקדש [ולפי זה מיושב החלק השני בשאלתנו (עיי' שם), שדווקא מחמת שיעקב אבינו החשיב את בית המקדש וקראו 'בית', לכן לא קרא למקום כאן 'בית'].

תירוץ ל. צדיקים ממונם חביב עליהם

אבני ברקת (כאן) תירץ, שיעקב אבינו קרא למקום 'סוכות', ללמד שאף על פי שהדבר החשוב והראשון הוא בית המדרש, ולמענו בנה בית [כמבואר בתרגום יונתן (כאן)], מכל מקום לא זנח את הצאן, משום שצדיקים ממונם חביב עליהם, שעל ידו הם יכולים להגיע למעלות הרוחניות [וראה בחולין (צא, א) לענין יעקב אבינו עצמו: מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. וראה עוד **במקור חיים** (כאן)].

תירוץ לא. להורות שאינו כפוי טובה

עוד ביאר אבני ברקת (כאן), שיעקב אבינו רצה להראות בכך, שאינו כפוי טובה כלפי הברכה שהקב"ה משפיע עליו, ולכן פרסם ענין זה [וראה עוד ברש"י (דברים כו, ג): 'אמרת אליו' - שאינך כפוי טובה. ובשערי **תשובה** (ש"ג אות יז) כתב: ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה, כמו מעלות התבונן בגדלות ה', ו**מעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם** וכו'. לכל אחת מהנה כמה מדרגות, כאשר יתבאר בעזרת ה', ו**בעבור המעלות האלה נברא האדם**. ומה תקות הנברא, אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו, בדברים שנברא בעבורם, עכ"ל בקצרה].

תירוץ לב. היה עדיין בגלות

עוד ביאר אבני ברקת (כאן), שיעקב אבינו היה עדיין בגלות, בטרם הגיע לארץ כנען למקום מגורי אביו, והיה צריך להדגיש ששיבתו שם רק לזמן, ולכן קרא למקום 'סוכות' [וראה עוד להלן (תירוץ לה)].

תירוץ לג. להורות שהעולם נמצא בבית המדרש

עוד ביאר אבני ברקת (כאן), שיעקב אבינו רצה להראות בכך, שהמקום נקרא על שם דברים מוגבלים, לעומת בית המדרש שהוא קיים בכל מקום. וכאילו אמר שהעולם נמצא בבית המדרש, ולא כפי שסבורים שבית המדרש נמצא במקום מסוים בעולם. ובדומה לזה מצאנו (רש"י שמות לג, כא) שהקב"ה נקרא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו [וראה מה שהוסיף בענין בני גד ובני ראובן].

מרה, ותוך כדי בכי אמרה: "רבי קדוש, אמנם חטאתי, אך האמן לי שכבר שבתי בתשובה שלימה, וגם סבל רב עבר עלי בשל אותו חטא".

רבי לוי יצחק המתין, עד שפסקה מלבכות ורצה לדעת מה היה החטא שלה. האשה סיפרה כי התגוררה עם הוריה ויום בהיר פקד אותה אסון כבד בפטירת ההורים ונשארה בודדה בעולם, והיא כבת שבע עשרה שנים בלבד. במציאות חדשה זו, היא נאלצה לדאוג לפרנסתה בכוחות עצמה בעשיית גבינות מהרפת שבבעלות הפריץ. היא ביקשה מהפריץ להאריך את החוזה, אך הלה היתנה זאת בכך שתפרוץ את גדרות הקדושה ותשהה בביתו. מיד ככששמעה זאת ברחה לביתה. "אתה מבין רבי", התפרצה האשה שוב בבכי עז, "סבלתי כה רבות בגלל החטא שלי שגרמתי להכשיל בני אדם, אולם חזרתי בתשובה גזאתי את שערות ראשי וכן מביא במדרש תנחומא, פרשת וישב סימן ח' אצל יוסף הצדיק "א"ל הקב"ה אביך מתאבל עליך בשק ואפר ואתה אוכל ושותה ומסלסל בשערך" מכאן ששיער עלול להביא לפגם) ומקווה אני, שהקדוש ב"ה סלח לי". "ומה עשית עם השערות?", שאל הרב. "שרפתי את כולן מלבד תלתל אחד בודד שהשארתי, ובכל פעם שאני מרגישה מרירות, אני מוציאה את אותו תלתל שיער, ואומרת: 'רבש"ע, אתה צודק, הצרות עוברות עליי בשל חטאי'. יצא ר' לוי יצחק לרחוב ונשא עיניו לשמיים ואמר: "רבש"ע, הנך יכול להניח בכף מאזנים אחת את כל הקטרוגים, וגם את השטן בכבודו ובעצמו, ואילו בכף השניה אבקש שתניח רק את התלתל הזה, ובטוח אני שיטה את הכף!!" (פניני עין חמד).

"ואתה אמרת היטב איטיב עמך" (לב, יג)

לכאורה קשה למה פחד הרי הקב"ה הבטיחו כמה פעמים. אלא יש לומר ע"פ מה שכתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות, שזה שמובא שהבטחת הקב"ה אינו יכול להיבטל, הוא רק כשבא ע"י מלאך או נביא, אבל ע"י הקב"ה בעצמו, כן יכול להיבטל, לזה אמר "ואתה אמרת" ממילא יכול להיבטל (מקור ברוך). "ואתה אמרת היטב איטיב עמך" (לב, יג) כבר הקשה (רש"י) ז"ל שהלא לא מצינו בשום מקום שהקב"ה אמר לו בזה הלשון. ויש לומר על פי הידוע שהשי"ת ברא שבעת ימים כנגד שבעת הרועים, יום ראשון של השבוע הוא בחינת אברהם, ויום שני בחינת יצחק, יום שלישי הוא כנגד יעקב. והנה בפרשת מעשה בראשית כתוב ביום השלישי פעמיים כי טוב, וזהו שאמר "היטב איטיב עמך" כי היום שמכוון נגדו נכפל בו כי טוב ולכן אבקשך שתיטיב עמדי (שר שלום מבעלזא).

"ואתה אמרת היטב איטיב עמך" (לב, יג)

אומר הרה"צ רבי יחזקאל מקוז'מיר, אם האדם מלא הודיה להקב"ה ומרגיש שה' מרעיף עליו רוב טובה ותמיד עונה על מצבו בטוב, אומר הקב"ה אני עוד אראה לך מה נקרא טוב, ומעניק לו טובה גדולה, וזה נרמז ואתה אמרת היטב, אם אתה עונה שה' עושה אתך רק טוב אזי היטב עמך בכפלים אבל אם ח"ו עונה שמצבו רע אומר לו הקב"ה עוד אראה לך מה זה רע עד שתבין שמצבך העכשווי אינו רע.

"ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול

הים אשר לא יספר מרב" (לב, יג)

כך גם בירך המלאך את אברהם אבינו 'כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים'. וצריך להבין, מדוע נמשלו ישראל לחול??? מבאר רבינו האור החיים הקדוש, שהענין כך הוא, שנתברכו ישראל, שאם יחסר מנכסיהם וממונם, יהיה החסר נשלם מעצמו, באמצעות מידת

תירוץ לד. משום ישוב ארץ ישראל

בריה התיכון (כאן) תירץ, שהנה שנינו (ב"ק עט, ב) שיהושע בן נון תיקן, שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. ופירש רש"י (ושם ד"ה אין), שהוא משום ישוב ארץ ישראל, שיש לחשוש שתאכל משדות אחרים. ואם כן יש לומר, דווקא עתה שיעקב אבינו הגיע עם הצאן לארץ ישראל, חשש שיצאו לאכול משדות אחרים, כעין התקנה העתידה של יהושע, ולכן בנה למקנהו סוכות. וכיון שרק עתה באה לידו מצוה זו, של בניית סוכות לשמירת הצאן משום ישוב ארץ ישראל, לכן קרא למקום 'סוכות'.

תירוצים נוספים

לה. יש להקשות על תירוצו, שלכאורה המקום ששמו 'סוכות' אינו בארץ ישראל, כמבואר ביהושע (יג, כז) שהוא מנחלת גד שבעבר הירדן, ורק בפסוק הבא נאמר שיעקב אבינו הגיע לשכם שהיא בארץ כנען [וכן כתב רש"י הירש (כאן) להדיא, שמקום זה הוא בעבר הירדן, מחוץ לארץ כנען. וראה עוד בשמות (יג, כ) שיש 'סוכות' הסמוכה למצרים].

ויה. ליישב לפי מה שכתב המשך חכמה (דברים יא, לא), שגם בעבר הירדן יש מצות ישוב ארץ ישראל [והוכיח זאת מסברא, שלא יתכן שבני גד ובני ראובן לא קיימו מצות ישוב ארץ ישראל. ולפי זה ביאר גם מה שהקשו בסוטה (יד, א), מפני מה נתאזהר משה לארץ ישראל, והיינו שמצד ישוב ארץ ישראל מקיים גם בעבר הירדן. וראה עוד בפנינים מבי מדרשא (דברים ג, כג), מטל השמים (דברים א, ח; סי' מו) וזכרון יעקב (סי' ו').]

לו. עוד יש ליישב [גם אם נאמר כפי הפשטות, שבעבר הירדן אין מצות ישוב ארץ ישראל], שהמקום היה סמוך לארץ ישראל, ולכן היה שייך ענין זה, מחמת גזירה אטו ארץ ישראל.

לז. עוד יש ליישב, שהיה חשש שמקנהו יאכל מארץ ישראל, ולכן היתה שייכת הגזירה. ולפי זה מובן יותר, שאין זו גזירה לגזירה, אלא גזירה אחת.

לה. יש להקשות על תירוצים אלו, שמבואר במשנה (ושם) שמותר לגדל בהמה דקה בסוריא, ולכאורה הוא הדין בעבר הירדן. ויש ליישב בדוחק, שיתכן שהמקום כאן היה סמוך יותר, או שיעקב אבינו החמיר על עצמו יותר.

לט. עוד יש להקשות על תירוצים אלו, שכל הסיבה שבני גד ובני ראובן רצו להיות בעבר הירדן [וגם קיבלו את 'סוכות', כמבואר לעיל (תירוץ לה)], הוא משום שהיה להם צאן רב (במדבר לב, א-טז), הרי שמותר לגדל שם צאן, והיינו בהמה דקה, כמבואר ברמב"ן (פסוק יג). ויש ליישב, שהם לא קיימו את התקנה קודם שנתקנה, אבל יעקב אבינו קיים אותה.

מ. בד קודש (כאן) תירץ [כעין המבואר לעיל (תירוץ ג)], שיעקב אבינו קרא למקום 'סוכות', להורות לדורות ענין זה, שעיקר דירתו וקביעותו של האדם הוא במקום תלמודו, והבית שמשמש לו לצרכיו הגשמיים הוא עראי. שהרי מבואר בתרגום יונתן (כאן), ש'יבן לו בית' הכוונה לבית המדרש, ומבואר בפסחים (פח, א) שיעקב אבינו קרא לבית המקדש 'בית', והיינו שהוא מקום קבוע ומובדל מכל העולם הגשמי [כמבואר בשאלתנו].

ולפי דבריו מיושבים כל חלקי השאלה כמין חומר, שיעקב אבינו רצה להדגיש דווקא ענין זה, שעיקר הדירה היא במקום התלמוד, ולכן הדגיש את הסוכות, לא משום שהם חשובים יותר, אלא כדי להדגיש דווקא את פחיתותם, ודו"ק.

מא. עוד ביאר לפי זה דברי הטור (או"ח סי' תיז), שחג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו, שנאמר בו (כאן) 'ולמקנהו עשה סוכות'. והיינו שחג הסוכות בא ללמד את הענין של 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' (סוכה ב, א), ודבר זה למדנו מיעקב אבינו, שביתו של אדם הוא מקום תלמודו, אבל צרכיו הגשמיים הם עראיים. וכעין דבריו מבואר גם בברכת מרדכי (מוסר עמ' רסא, על התורה עמ' תצח, ובתירוץ לעיל), גבורת יצחק (סוכות ענין יב) ויקר תפארת (כאן), ועוד מאחרוני זמננו.

מב. הדעה והדיבור (לאדמו"ר מתולדות אהרן, קונטרס רמג עמ' יט) תירץ בדומה לזה, שיעקב אבינו רצה לרמוז בכך, ש'ביתו' הוא כמו 'מקנהו', שכשם שקנינו הם עראי, ואין מלוים לו לאדם לא כסף ולא זהב (ואבות פ"ו מ"ט), כן גם במגורי ביתו, אין בנין הבית נקבע לו בקביעות, כי אם כסוכת עראי.

מג. אדרת שנער (כאן) ביאר בדומה לזה, שיעקב אבינו בא להורות בכך, שגם דבר הנראה קבוע הוא עראי, ואין לנו דבר קבוע בזה העולם. וכפי שאמר קהלת (ז, ד) 'לב חכמים בבית אבל', ופירש רש"י (ושם), שמחשבתם על יום המיתה.

מד. אמרי שפר (הגות ומחשבה ח"ג עמ' 69) ביאר בדומה לזה, שיעקב אבינו רצה להראות בכך שאין אנו שותפים עם אותם אנשים, שכל חפצם תחרות והתפארות, וכל עיקר מגמתם ומטרתם לצבור ולהרבות הון, וחביב עליהם ממונם יותר מגופם, ושומרים עליו כעל בבת עיניהם. אמנם ראה לעיל (תירוץ ל), שהצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם.

מה. אור החיים (כאן) כתב [כעין המבואר לעיל (תירוץ א)] בשם תלמידו החיד"א: ואם תאמר, וכי בשביל שעשה שם יעקב סוכה יקרא למקום כן. אולי כי עשה דבר חדש בחמלתו על המקנה, מה שלא עשה כן אדם קודם, שיכין סוכה לבהמות, ולשינוי חדש קרא המקום עליו. אמנם בגור אריה (כאן) כתב, שאין חידוש בכך שעושים סוכות למקנה. וראה עוד באילת השחר (כאן), בחגוי הסלע (כאן) ויחלק שלל (שמיטה עמ' צא).

מו. אהבת וסגולת ישראל (לבוב תרצ"ג, פתיחה עמ' כג) הביא ליישב בדומה לזה, לפי המבואר במדרש (ילקוט שמעוני חוקת רמז תשסג), שהצדיקים בהמתם חביבה עליהם יותר מגופם, והיינו שחסים מאוד על צער בעלי חיים. ואם כן יש לבאר, שעד

קדושה מיוחדת אשר תשרה בנכסיהם. וזה הרמז במשל לחול הים, כמו שהחול על שפת הים גם אם חופרים בו ומחסרים ממנו, הוא חוזר ומתמלא, כך ישראל אם נחסר מנכסיהם, אחר כך חוזר ומתמלא בשפע טוב מן השמים, ולא ניכר החסרון.

"וילן שם בלילה ההוא" (לב, יד)

וקשה מה צריך להשמיענו שלן שם בלילה, ויש לומר, שבא להגיד שהאבות תקנו את התפלות כנגד הקרבנות, וכל המביא קרבן טעון לינה כדאיתא בספרי (ראה טז, ז), לכן יעקב שהכין את עצמו לתפלה שהוא כקרבן, לן שם בלילה, וכן מה שכתוב 'ויפגע במקום וילן שם' אמרו בגמרא (ברכות כו:): אין פגיעה אלא תפלה, לכן וילן שם כמו בהבאת קרבן (באר מים חיים).

"וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה

אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים" (לג, ב)

רש"י פירש 'אחרון אחרון חביב', היינו שלפי סדר חביבותם כך הרחיקם מעיניו של עשו.

הקשה הרה"ק משינאווא זי"ע האיד הותר ליעקב לעשות כן, הלא אין דוחין נפש מפני נפש. אלא מתרץ ה'דברי יחזקאל', שהרי כלל ידוע הוא כי אלוקים יבקש את הנרדף, ואפילו צדיק הרודף את הרשע - גם כן אלוקים יבקש את הנרדף, ומכיוון שהשפחות ובניהם היו נרדפים מבני הגבירות, ידע יעקב שעשו לא יוכל להרע להם, כי הקב"ה שומרן מכל משמר, לכן העמידן ראשונה, ולאחריהן את לאה וילדיה שיותר מסוכנים המה מבני השפחות אבל לא כמו רחל, כי לא היו נרדפין כבני השפחות, אבל גם לא היו אהובות כרחל ובנה, ואת רחל ובנה החביבין ביותר שעליהם אין כל כך שמירה מרוב חביבותם, לכן העמידם - אחרון אחרון חביב. הוסיף נופך הרה"ק ה'בירך משה' מסאטמאר זי"ע דלכן נאמר 'ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוונה, ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו, ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו, ואיתא בבעלי התוספות, שמדויק הקרא נראה שאצל השפחות רק הן השתחוו ולא בניהם, ואילו גבי בני הגבירות השתחוו הן ובניהן, כי לגבי השפחות כתיב והשתחוונה ואילו גבי לאה ורחל נאמר וישתחוו והיינו שגם בניהם השתחוו, והטעם כמו שאמרנו, כי בני השפחות לא נתייראו כ"כ מעשו בהיותם 'נרדפין' וה' עמם, לכן לא השתחוו ולא הכניעו עצמם לפני עשו. כראות עשו כי יש מבני יעקב שאינם מתפחדים ממנו כלל ועיקר, שאלו 'מי אלה לך' - מי הם אלו אשר אמיץ לבבם ואינם מתייראים ממני, אמר לו יעקב אבינו 'הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך' - שיש עליהם שמירה מיוחדת של אלוקים יבקש את הנרדף.

"וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו" (לג, ג)

כוחה של פעולה זו היתה לעקור את השנאה לעשיו, ועי"כ כמים פנים אל פנים, עשיו לא ישנא אותו וינצלו חייו. הרבה אנשים יאמרו שהם לא יכולים, ועוד כל מיני תירוצים, הסיפור הבא יבהיר חד משמעית כמה האדם יכול, רק הוא לא תמיד מודע ורוצה להתבונן על יכולותיו בתחום.

במפעל אחד היה עובד שממש לא הסתדר עם הבוס, כל מי שלא הכיר את הביטוי חתול ועכבר היה משתמש בעובד ובבוס שלו כדי לתאר מצבי ריב מתמשכים. כמובן שהעובד וכמוהו הבוס היו נמנעים ממפגשים מיותרים. ניסיונות הוויתור, הגישור והפישור לא עלו יפה, דיונים גלשו למריבות, שיח ענייני ויבש הוביל לכמעט פיטורין ואם פעם היה קצת שקט היה זה שקט שלפני הסערה. יום אחד, כשכלו כל הקיצין והעובד הבחין שהרווחה הנפשית שלו נמצאת בסיכון גבוה, הוא החליט להיפרד ממשכורת הענק, מהעבודה, מהבונוסים הגבוהים שצבר וכמובן מהבוס. אבל רגע אחד לפני הצעד הקשה הזה, הוא חשב שאולי בכל אופן כדאי לעשות עוד ניסוי אחד אחרון להסתדר, כי מי יודע אם יצליח למצוא עבודה כזו טובה בעלת משכורת עתק שכזו. לשם כך הוא קבע פגישה אצל יועץ עסקי עם רקע פסיכולוגי עשיר. הוא הודיע על היעדרות ממקום העבודה, אסף את כל כוחות הנפש שאי פעם היו לו והתיישב

עתה היה יעקב אבינו מטולטל בדרך, ולא בא לידי ישוב ומנוחה לא הוא ולא בהמותיו. אבל כעת כשבא לישוב ומנוחה - ועשה לו בית, ולמקנהו עשה סוכות - קרא את שם המקום 'סוכות', כי היה אצלו חביב מה שעשה סוכות לבהמותיו יותר מגופו.

מז. אהבת וסגולת ישראל (שם) הוסיף, שענין צער בעלי חיים הוא, שבהמה אינה יכולה לעזור לעצמה, משום שמוטלת על בני האדם, ואם כן יש ללמוד מכך, שכל שכן שאם יש ישראל המצטער ומוטל על אחרים, ואינו יכול לעזור לעצמו, שבודאי שחייבים להיות לו לאחיעזר ולאחיסמך ולתמכו במה שצריך, שהרי צער בעלי חיים דאורייתא, וכל שכן צער ישראל. ולפי זה מיושב יותר, שאפשר שזה מה שיעקב אבינו רצה לרמוז, שכל שכן שיעזרו לבני אדם.

אוצר היסודות והחקירות

מרבתינו מעתיקי השמועה

בכל חלקי התורה

הפה שאסר הוא הפה שהתיר

האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שהיתה אשת איש, והיא אומרת גרושה אני - אינה נאמנת. אמרה נשביתי וטהורה אני - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה נאמנת. ואם משנשאת באו עדים - הרי זו לא תצא (משנה כתובות כב, א).

א"ר אסי: מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה. שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה לאשה, לאיש - אסרה, הזה - התירה. ל"ל קרא, סברא היא, הוא אסרה והוא שרי לה (גמרא שם).

האם 'הפה שאסר' הוא מינו דאי בעי שתיק, או נאמנות חדשה, שבכל מקום שאין לנו חזקת איסור אלא על פיו, נאמן הוא להתיר מה שאסר.

מחנה אפרים (איסורי ביאה פ"ח ה"ז ד"ה ולני לע"ד). [וראה בשיעורי הגר"ש רוזנצקי (ב"ב ח"ב ז, א אות ט) ובתורת אריה (עמ' רכז)]. וראה עוד להלן בסמוך, מה שיש לדון לפי הגל העני.

האם טעם הנאמנות היא, שלא שייך לשמוע את דבריו לחצאין, וכיון שהאוסר הגביל את דבריו והתיר, לא שמענו את חלק האיסור. או שהיא סיבת נאמנות מיוחדת, להאמין לחלק ההיתר, הואיל ושמענו מפיו את כח האיסור, וכעין דין בעלות.

מורשת משה (ב"ב סי' כט, עמ' קי) על פי הרש"א (שו"ת מיוחסות סי' לז), הגרעק"א (שו"ת קמא סי' קלה), ושיעורי הגר"ש רוזנצקי (ב"ב ח"ב ז, א אות ט).

'הפה שאסר' מועיל רק בבעלים או בעדים, ולכן אם עדים העידו, וכעת לפי דבריהם אינם עדים, לא שייך בהם דין זה.

אבן האזל (פ"ה מהל' חובל ומזיק ה"ז). [וראה עוד במאמר יבמין (עמ' ז)].

הפקר

ההפקר אף על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לו לחזור בו, ומה הוא ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות, וכיצד דין ההפקר כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו, ואפילו זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו (רמב"ם פ"ב מהל' נדרים ה"ד).

מה שכל אדם יכול לזכות מהפקר, האם הזכיה היא מצד חלות ההפקר שבחפץ, שנעשה בזה חלות שיהיה שייך למי שיזכה בו, או שהוא רק כמו זכיה בנכסי מדבר.

שיעורי עיון התלמוד (ב"מ שיעור מו ד"ה ועפ"י). [וראה להלן בסמוך, מה שיש לדון לפי

הגל הראשון.

האם חלות ההפקר היא חלות חדשה שנלמדה משמיטה, והרי היא כמו חלות הקדש וכדומה שהוא חלות בחיוב. או שהוא גילוי בפרשת בעלות, שבמקום שעוזב את החפץ לכל העולם, נעשה החפץ הפקר, שחל בו הדין שכל העולם יכולים לזכות בו.

פיעורי עיון התלמוד (כ"מ פיעור סד ד"ה ונראה).

הפקר - לעומת מציאה

מצא דבר שנתייאשו הבעלים ממנו, כגון שאמרו: ווי לחסרון כיס, אפילו יש בו סימן הוא של מוצאו. וכן המוצא דבר שמוכיח בו שיש זמן רב שנאבד מבעליו ונתייאשו הבעלים, הוא של מוצאו, אפילו יש סימן בגופו או במקומו. הגה: הא דאמרינן דכשאמר: ווי לחסרון כיס, הוי ייאוש, היינו באבידה וכיוצא בזה, אבל מי שיש לו חוב אצל עובד כוכבים, שמסתמא אינו ייאוש, אף על פי שאמר: וי לחסרון כיס, לא הוי יאוש דהואיל שכל חוב הוי ספק אי משתלם אי לא, מספיקא אמר כך ולא גמר ומייאש (שו"ע חו"מ רסב, ה).

הפקר יוצא מרשות הבעלים אף שלא בא לידי הזוכה, ואילו אבידה לאחר יאוש, אינה יוצאת מרשות הבעלים, עד שבאה לידי הזוכה.

נתיבות המשפט (ניאוריס סי' רסב סק"ג, סי' קה סק"ז). ונראה עוד בניאוריס והערות (כ"מ עמ' ט).

הפקר - לעניים

בית שמאי אומרים הבקר לעניים הבקר ובית הלל אומרים אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים כשמטה (פאה פ"ו מ"א).

בית שמאי אומרים הבקר לעניים - מי שהפקיר לעניים ולא לעשירים דין הפקר יש לו, ופטור מן המעשר, דכתיב בלקט ופאה (ויקרא יט, י) 'לעני ולגר תעזוב אותם', מה תלמוד לומר 'תעזוב אותם', למד על עזיבה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כזו, מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר לעניים ולא לעשירים.

אף לעשירים כשמטה - דכתיב (שמות כג, יא) 'והשביעית תשמטנה ונטשתה', מה ת"ל 'ונטשתה', למד על נטישה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כשביעית, מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים (רע"ב שם).

לדעת בית הלל (שם) שהפקר לעניים אינו הפקר, האם הוא דין בעצם החפצא של ההפקר, שצריך שיהיה מופקר לכל. או שכיון ששייר לעצמו בעלות, אין זה נחשב הפקר.

חזון יחזקאל (קידושין פ"א ה"ג, חידושים ד"ה אך יש).

שמחת התורה

שו"ת בעיני הפרשה והמועד

מתוך כתבי הגרי"ש סטורץ שליט"א

אימתי שור וחמור ו'סוס' נחשב לשון רבים.

ואימתי מוכח שהוא אחד?

'ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך'. (לב ו). ופירש רש"י, וז"ל: 'ושור וחמור. דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור. אדם אומר לחבירו בלילה קרא התרנגול, ואינו אומר קראו התרנגולים'. עכ"ל.

והנה בפרשת בשלח כתיב: 'וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים'. (שמות יד כג). ופירש רש"י, וז"ל: 'כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה אלא מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד'. עכ"ל. והקשה המזרחי, וז"ל: 'ולא ידעתי למה לא יהיה שם המין, כמו (בראשית לב ה): 'ויהי לי שור וחמור'. עכ"ל.

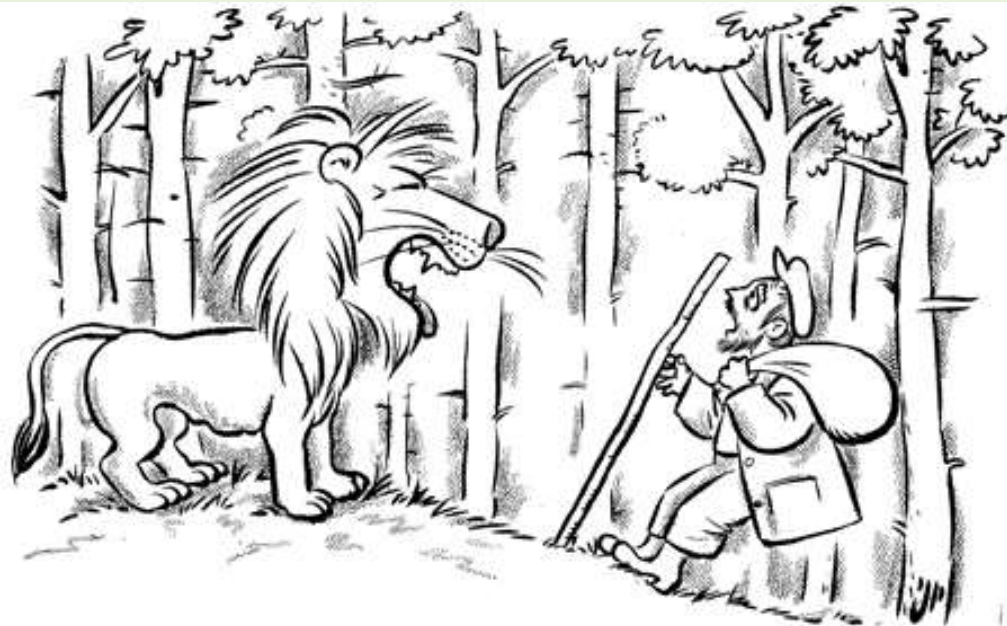
לשון משונה שבא לדרשה

א. המזרחי כתב, וז"ל: 'אי משום דכתיב 'ויבואו' בלשון רבים, דילמא על הסוס ורכבו ופרשיו קאי, וכל שכן שפרשיו בלשון רבים'. 'ועוד, גבי

באומץ לפגישת יעוץ.

היועץ, שכנראה היה לו גם דוקטורט בהקשבה, האזין במשך שעה תמימה לכל מעללי הבוס. נו, סיים העובד ותלה עיניים מתחננות, יש לך איזו עצה או תרופה או איזה כלי, משהו שיוכל לנרמל את היחסים בינינו? תראה, פתח היועץ ואמר, הבעיה כולה יכולה להיפתר רק צריך להקדיש לעניין זמן, חלק נכבד ממנה תלוי במצבך הנפשי. כבסיס לטיפול אוכל לתת לך טיפות הומופאטיות מיוחדות אשר להן מאה אחוזי הצלחה. היועץ פתח מגירה ענקית ונקייה ושלף משם בקבוקון לא גדול ונענע אותו קלות. כשגילה שהבקבוק מרוקן לגמרי עטו קווים של צער את פניו. הוא פנה לעובד והסביר לו שהבקבוק ריק. כדי לרקוח אותו אמר היועץ בקול אני מוכרח שלוש שערות משפמו של האריה. חבל, אלו טיפות שמסייעות פלאים. מהבקבוק נדף ריח קל שהתערב בריחות ההחמצה שעמדו בחדר.

היתה דקה של שתיקה, העובד התרומם ממקומו מאוכזב, "חבל שלא נותרו לי כמה טיפות", הרהר, אין לי כח להתעסק עם אריות ובוודאי שלא עם שערות השפם שלהם. עוד שבוע עבר בחברת הבוס וכאב הלב עשה את שלו. העובד החליט שהוא עוזר לעצמו. אחר הצהריים כשגמר את העבודה, הוא ניגש לידיד נעורים וביקש ממנו במחיר מוזל כבש שמת פתאומי. הוא שם את בשר הכבש בשק ויצא אל היער לחפש את האריה. הוא הגיע אל היער ומיד טיפס על אחד העצים וישב על ענף גבוה. עברו שעות אחדות והוא רואה את האריה מתקרב, הלב דפק, היה לו חם והוא הזיע. הוא כבר התחרט על הכל, אבל ברגע שהוא נזכר בבוס שלו הוא התגבר וביד רועדת זרק מראש העץ חתיכת בשר. האריה המופתע לא חשב הרבה, רק ניגש אל הבשר לעס אותו בתאבון והרים את העיניים לבדוק אם זורקים לו משם עוד.

למחרת קצת יותר עם אומץ חזר האיש אל היער ישב על ענף נמוך יותר הקשיב לדפיקות לבו, נשם עמוק עמוק והתקרב מעט יותר אל האריה ואז זרק לו את מנת הבשר, כך עשה יום יום במשך ארבעה חודשים כשבכל פעם הוא מצמצם את המרחק בינו לבין האריה. לאחר ארבעה חודשים הוא כבר ירד מן העץ והאכיל את האריה מכף ידו כשהוא מתפלל שהאריה לא יטרוף לו את התוכניות. כאשר שבע האריה העיז העובד ללטף את רעמתו, האריה השבע לא זז ממקומו. למחרת הצטייד העובד בקופסת זהב, נתן לאריה לאכול מכף ידו, ליטף את רעמתו ואז העיז ללטף גם את שפמו, קצת יותר בעוצמה וקצת יותר לאט ותוך כדי כך הוא תלש שערות. האריה לא זז ממקומו והעובד המבועת סיים ובחשש פתח את ידו כדי לבדוק את השלל, הוא גילה שם שלוש שערות. במהירות הוא פתח את קופסת הזהב והניח על מצע קטיפה שחורה את השערות. זרק עוד חטיף בשר לאריה והכריז בלי קול שזה הכיבוד של מסיבת הפרידה. בדרך חזור לביתו הוא מיד סר אל הקליניקה של היועץ.

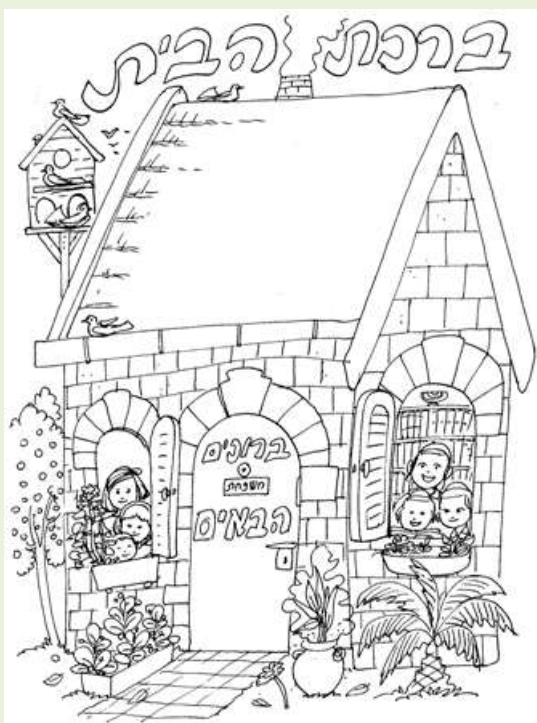
מיד כשנכנס אל חדרו התרומם היועץ ממקומו ופתח נרגש את קופסת הזהב, וראה את השערות, שאל 'איך עשית זאת?'... העובד נאנח סיפוק ותיאר עם הרבה צבע את ארבעת החודשים בהם התקרב מהלך אחר מהלך עד שהאריה אכל מכף ידו. "זהו", סיכם העובד ובעיניים נוצצות הוסיף: "עכשיו תן לי סוף סוף את הטיפות הפלא שינרמלו את יחסי עם הבוס". היועץ נענע ראשו מצד לצד בסירוב ואמר: "לא! אתה לא מקבל טיפות פלא". "מה? אחרי כל מה שעשיתי, נשארתי חודשים על העץ סיכנתי את חיי יום יום והכל כדי לקבל כמה טיפות בבקבוק וכעת אתה לא מוכן לרקוח לי אותן?" חייך היועץ בנחת וענה במתינות: "לא, אתה לא צריך טיפות וגם לא עצות. אם הצלחת להתקרב בסבלנות לאריה מסוכן כל כך, אם השכלת לצמצם את המרחק המפחיד

¹ יש להעיר בעצם מה שהבין המזרחי שהוא שם המין, כן פירש האבן עזרא (כאן לב ו): 'ושור וחמור שם המין'. אמנם רבינו עובדיה מברטנורא (עמר נקא לב ו) הבין שאילו היה שם המין לא היה מקום לבאר הדבר, אך כאן אינו שם המין, וז"ל: 'ופירש שאינו שם המין, דאי הוה שם המין הוי ליה למימר בקר, כדכתיב במקומות הרבה'. עכ"ל. אמנם לדברי הרע"ב יותר קשה מדוע הוצרך לבאר בסוס שהוא אחד משום הדרשה, ובהכרח צריך לומר מצד שנאמר פרשיו לשון רבים או שכתב כל. והנה בט"ז הקשה ממה שנאמר כל צאן קדר יקבצו לך, ולא משור וחמור ודברי רש"י כאן. ונראה שבאמת הט"ז חיפש צאן קדר שהוא שם המין, דצאן תמיד נכתב בלשון יחיד וכולל כל המין, ואין לשון רבים לצאן, ודקדק שבשם המין אף שנאמר כל נכתב בלשון יחיד, ולכן פירש שהדרשה מצד שנאמר ופרשיו לשון רבים.

והקשה הזה, תצליח בוודאי לשנות את יחסי העובד - בוס שלך וליהנות איתו בעבודה יומיומית משותפת.

הסיפור הזה מספר את אחד הסיפורים העצובים של החיים, הסיפור הזה מספר שלכל אחד ואחד מאיתנו יש כוחות עצומים ונפלאים כדי להצליח בכל תחום שהוא בוודאי ובוודאי גם בתורה ויראת שמים, רק הבעיה שבדרך כלל האדם משקיע את כוחותיו הוא משקיע בלריב עם הבוס, עם בני ביתו, או -לא בכיוון הנכון לחפש תרופת פלא שאינה קיימת... לו היה לו שכל היה יכול באותם כוחות, ואפילו הרבה פחות לעשות שלום ולהתאמץ להתנהג כמו שצריך, והכל היה בא על מקומו לשלום... (נצוצות).

"הילדים אשר חנן אלוקים" (לג, ה)

לכאורה צריך להבין מה ענה יעקב לעשו כששאלו 'מי אלה לך', הרי עשו תיאר לעצמו שאלו בני יעקב, וא"כ מה טענו, ומה השיבו? ויש לפרש שעשו ראה שלאח אשתו של יעקב והרי היה ידוע ששני בנים ליצחק ושתי בנות ללבן, הגדולה לאה לעשו הגדול, והקטנה רחל ליעקב, וכאן רואה שיעקב לקח את לאה, ולכן שאלו 'מי אלה לך' 'אלה' אותיות לאה, דהיינו מי נתן לך רשות לקחת את לאה, ועל זה ענה לו יעקב, כמו שכתוב בספר חסידים שאם יש לאדם ילדים מאשתו זה סימן מובהק שבשמים כתוב שזה זיווגו, ולכן ענה לו 'הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך' אתה רואה שיש לי ילדים ממנה וא"כ זה סימן מן השמים שהיא שייכת לי.

"ויאמר עשו יש לי רב" (לג, ט)

כאשר שלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, שלח להגיד לו: "עם לבן גרתי", כלומר, "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, ואינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני 'הוה גביר לאחידך', שהרי לא נתקיימה בי" (בראשית לב, ה וברש"י שם). עוד שלח יעקב להגיד לעשו: "ויהי לי שור וחמור", כלומר, אבא אמר לי (שם, ו וברש"י שם) "מטל השמים ומשמני הארץ", זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ, הרי שהשתדל יעקב להוכיח לעשו, כי לחינם הוא שונא אותו, שכן הברכות בלאו הכי לא נתקיימו. ואמנם, מבאר החיד"א, מטעם זה לא שלח יעקב לעשו כמנחה, אלא בהמות ובעלי חיים בלבד, כדי להראות לו כי אמנם נתברך בדברים שאינם מן השמים ומן הארץ, ואינם מברכתו של אבא. כששמע עשו את דבריו של יעקב, אשר היתה בהם הודאה כי אותה ברכה אשר נלקחה בגניבת דעתו של יצחק לא פעלה כלום, וכשראה את תוכנה של המנחה ונוכח כי אכן כך, אמר ליעקב "יש לי רב", כלומר, אין לי צורך במנחה, שהרי אין לי מנחה גדולה מכך שהתברר כי אמנם הברכה שייכת לי ולא לך. מעתה אין לי כבר כל צורך במתנה שלך, וממילא "אחי, יהיה לך אשר לך". ואולם, יעקב אבינו לא רצה לחזור בו ממתנתו, והפציר בעשו שיקח את המתנה. בתוך דבריו אמר לו יעקב "קח נא את ברכתי אשר הובאת לך", שכן זוהי ברכתי, ברכה שזכיתי בה בעצמי, ולא מכח ברכתו של אבא "כי חנני אלקים" והרי זו מתנה שנתן לי הקב"ה, שלא מכח ברכתו של אותו צדיק. ואמנם, "ויפצר בו ויקח" (פני דוד להחיד"א).

"ויבא יעקב שלם עיר שכם" (לג, יח)

"שלם" ראשי תיבות שם, לשון, מלבוש, שלא שנה יעקב את שמו את לשונו ואת מلبושו, אף שהיה עם לבן נשאר "שלם" (בני יששכר).

"ויהי בהקשותה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה

לך בן" (לה, יז)

ולכאורה הרי לא חידשה מאומה לרחל, כי בביטחונה של רחל בוודאי כבר ידעה בבירור שתלד בן - שהרי כך היתה תפילתה, 'יוסף ה' לי בן אחר', ומה גם שנביאה היתה, אלא דבאה תורה ללמדנו שכל דיבור ודיבור טוב מאיש לרעהו, אף אם לא חיזקו בפועל, גם כן חשוב הוא מאד, 'ויחזק בספר זכרון' מעשיה של מיילדת זו. ועל כגון דא אמרו 'יש קונה עולמו בשעה אחת'. וכבר אמרו בזוה"ק פר' תזריע ש'כמה דעונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא, כך ענשיה בגין מלה טבא דקאתי לידיה ויכיל למללא ולא מליל', ועל פי זה ביארו הטעם שמביא

(שמות יד ט) 'וישיגו אותם חונים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו' מאי איכא למימר, הא לא שייך התם לדרוש כדהכא. ועוד, למה לא יפרש אותו כל סוס וסוס, כמו 'רכב בחור' (שמות יד ז), שפירש אותו 'כל רכב ורכב שבמניין זה'. ושמא יש לומר, כל היכא דאיכא למדרש דרשינן. עכ"ל. והעולה מדבריו שבאמת גם כאן וגם שם יכול להיות שם המין, ויכול להיות לשם דרשה, וכיון שדרך הכתוב לכתוב בלשון רבים, אף שלפעמים משנה וכותב שם המין בלשון יחיד, מכל מקום מה שאפשר לדרוש דורשים. ולקמן נבאר יסוד זה בהרחבה יתירה.

במלחמה לא שייך שם המין

ב. ובאמת המהר"ל (גור אריה שמות יד כג) נחלק על רש"י, וביאר, וז"ל: 'וכי סוס אחד היה וגו'. נטה רש"י מדרך המכילתא, שלא דרשו זה במקום הזה רק אצל 'סוס ורכבו רמה בים' (שמות טו א). ובודאי הם דרשו כראוי ולא במקום הזה, דכאן איכא למימר דהוא שם המין, כמו 'ויהי לי שור וחמור' (בראשית לב ה) וכיוצא בזה הרבה, אף כאן שם המין 'ויבאו אחריהם כל סוס פרעה וגו'. ותדע לך דהא לעיל (שמות יד ט) 'וישיגו אותם חונים על הים כל סוס פרעה', ושם ליכא למדרש כמו כאן, אלא על כרחך צריך לפרש שם המין (כן הוא ברא"ם).

אבל רז"ל (במכילתא) דרשו כן אצל 'סוס ורכבו רמה בים', דעל זה לא יפול שם המין, דשם המין לא יפול אלא בדברים שאין צריך לומר אותם בלשון רבים, כמו 'וישיגו אותם חונים על הים כל סוס' מפני שהיה להם שתוף ביחד שכולם חנו כאחד, וכן 'כי בא סוס' (להלן טו יט) היה להם חבור ושתוף ביחד קורא אותם בלשון יחיד בשם המין. אבל אצל 'סוס ורכבו רמה בים' שנזכר אצל מלחמה, שהיה ללחום עמהם, וצריך לעשות מלחמה בהם, ובכל אחד עשה מלחמה בפני עצמו, ולא שייך בזה שם המין, כי שם המין יאמר כאשר יש להם חבור וקבוץ, לא בענין זה שנאמר 'סוס ורכבו רמה בים', כיון דכל אחד ואחד רמה בים - הוי ליה לומר 'סוסי פרעה', ובכהאי גוונא לא שייך לומר לשון יחיד, דהוא שם המין, אם לא שאצל השם יתברך הם כולם כאחד, ולכך זכר אותם בלשון יחיד בשם המין אצל השם יתברך. אבל אצל 'ויבאו אחריהם כל סוס פרעה', מפני שביאה אחת משותפת לכולם, שהיו הולכים ביחד, שייך בזה 'כל סוס פרעה'. רק אצל 'סוס ורכבו רמה בים' דאיירי במלחמה בהם, וכל מלחמה צריך לעשות מלחמה עם כל אחד, ולא שייך שם המין, ולפיכך דרשו ז"ל (במכילתא) כי אף אם הוא מדבר לענין מלחמה - אצל הקב"ה הם כאיש אחד, ולפיכך אמר עליהם 'סוס ורכבו רמה בים'. עכ"ל.

'כל' סוס 'ופרשיו' מורה על לשון רבים

ג. הט"ז (דברי דוד שמות יד כג) תירץ, וז"ל: 'וי"ל דקשה דהא סיים בלשון 'פרשיו' דהוא לשון רבים, ולא אמר פרשו לשון יחיד, אלא דיש טעם לזה שאמר 'סוס' לשון יחיד. עכ"ל.

ד. ובדומה לזה תירץ השפתי חכמים (שמות יד כג אות ע), וז"ל: 'דמלת כל היא מורה על דבר שהוא רבים, וסוס הוא לשון יחיד. עכ"ל.

ביאור דברי המזרחי בהרחבה

ה. והנה המזרחי כתב שהרגילות הוא לכתוב בלשון רבים, אלא שלפעמים נכתב שם המין בלשון יחיד משום שם המין, ובמקום ששינתה התורה וכתבה שם המין אם אפשר לדורשו דרשינן. והביאור הוא שאינו דבר שקר לומר כך, או לשון עלגת, אך הוא לשון משונה קצת, ולכן הוא מורה שאפשר לדורשו. ובאמת מצינו כמה וכמה טעמים במפרשים מדוע נקט יעקב אבינו שור וחמור לשון יחיד, אלא שתחילה הוצרך רש"י לפרש שלשון יחיד אינו שקר או לשון עילגת, לפי שלפעמים הדרך

המצורע ביום טהרתו שתי ציפורים, אחד כנגד לשון הרע שדיבר על חבירו, והשני על כך שלא דיבר דיבורים טובים לחזק ולתמוך בזולתו. כי זה כל קניינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו. כן מדייקים בקרא בפרשתו 'יעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות, וצ"ב, וכי דרכו של העולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו. ולעולם יש ביד האדם לעזוב את דרכיו הנלוזים, לשוב ולהתחדש, כדכתיב בפרשתו 'ויקם בלילה הוא... אחד עשר ילדיו, וברש"י, 'ודינה היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עניו, ולכן נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם'. ואמר הגאון ר"י לוינשטיין זצ"ל כי המתבונן ימצא כאן נוראות בכוחה של תשובה עד כמה מצפה הקב"ה על כל יחיד ויחיד מבני ישראל שישבו אליו בתשובה שלימה - ואפילו על רשע כעשו. שהרי כאן נענש יעקב על שמנע מעשו ספק סיוע לחזור בתשובה, ולא עוד, אלא שבאותו זמן היה עשו בן צ"ח שנה, ואעפ"כ המתין לו הבורא ל'תשובה', ומה נענה אנו אבתרי, בעת שאנו רואים צעירי הצאן או אברכים במיטב שנותם שכבר הגיעו למסקנא שעבר עליהם הכלח, ולהם כבר אין מועילה התשובה...

נפלאים מעשיך

עובדות נפלאות ומחזקות

בעריכת ר. לינטופ

"הדין היה ברור לחלוטין" סיפר הרידב"ז "נגזר

עלי למות ולהחזיר נשמתו לעליונים. אלא

שאיפשרו לי לסנגר על עצמי"...

אולי זה סוג של מחלה. אולי זה רק חוסר רצינות. אולי זה פגם ביראת-שמים. אולי. מה שברור שברבבות בתים בישראל, נכנסים אל השבת באמוק של חוסר נשימה, מתוך לחץ אדיר של חוסר הספק, אי עמידה בזמנים. תמיד שוכחים משהו, חסר משהו. ברגע האחרון מצחצחים נעלים. בשניה האחרונה מושכים את האוזניים, כי אין מים חמים בתרמוס, לא לתינוק ולא לאורחים.

אוי, שכחנו לחתוך נייר...

אוי, לא כיוונו שעון שבת של המקרר...

שמדבר אדם כך עם חבירו, ולאחר שפירש רש"י שלפעמים כך הדרך, צריך לדרוש מדוע נקט לשון זה, ולא נקט הרגילות לומר בלשון רבים. ומצינו בזה כמה טעמים ודרשות במפרשים מדוע נקט יעקב אבינו בלשון יחיד.

ו. ונוסיף שאונקלוס תרגם 'והו לי תורין וחמרין ען ועבדין ואמהן'. הרי שהבין שאינו שם המין, אלא הכוונה לשוורים בלשון רבים, ורק צאן שהוא שם המין תרגם בלשון יחיד, שאי אפשר לכתוב על שם המין לשון רבים. ולכן כשמתרגם את הדבר כותב פירוש התיבה ופירושה שוורים ולא שור יחיד. ובאמת רש"י פירש שלא מצינו כן במקרא אלא שכך דרך בני אדם, והראיה שלא הביא כדרכו ראיה מהמקרא, אלא מדרך בני אדם לומר קרא התרגומל. [והוא לשון חכמים (סוכה נא): קרא הגבר]. ומשמע שאין לו חבר במקרא. ועכ"פ כיון שהוא דיבור משונה בודאי צריך לדורשו, אלא שרש"י בא רק לבאר פשוטו של מקרא כיצד אפשר לכתוב על שוורים רבים שור, ולא בא לבאר מדוע שינה קרא מדרכו, ונקטה לשון זו, דבודאי יש מקום לדרוש, דאפילו על סוס פרעה דרשו.

ז. היונתן תרגם: 'ומכל מה דבריך יתי אבא לית בידי אלהין הו לי כזעיר תורין וחמרין עאן ועבדין ואמהן, ושדרית לתנאה לרבונא דלא אהניית לי ברכתא ההוא'.² והיינו שיעקב בא להדגיש לו שיש לו רק מעט ולא נתקיימה ברכתו של יצחק.³ וכן פירש המלבי"ם (לב ו), וז"ל: 'שהברכה הוא שיהיה שפע והצלחה למעלה מדרך הטבע, ואני המעט אשר יש לי בא ברוב עמל ויגיעה. וזהו שאמר ואחר עד עתה ויהי לי שור וחמור, לא קודם לכן, רק אחר עבודה של עשרים שנה, וגם לא ברכה רבה רק שור וחמור, מעט מכל מין'. עכ"ל.

ח. רבינו בחיי (לב ו) פירש הטעם שנקט בלשון יחיד, וז"ל: 'ויהי לי שור וחמור צאן. הזכיר עשרו ברב מעוט שלא להתהלל, כענין שכתוב: (ירמיה ט כב): 'אל יתהלל עשיר בעשרו'. וכן דרך הצדיקים שממעטים את עצמן ואת כל אשר להם. אבל הרשעים מרוממין את עצמן ואת כל אשר להם, כגון עשו שאמר: 'יש לי רב'. עכ"ל.

ט. איתא בילקוט שמעוני (רמז קל): 'ויהי לי שור וחמור. רבי יהודה אומר משור אחד יצאו שוורים הרבה ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה'. והיינו שבא לרמוז לו שה' עימו. ונקט לשון שמשמע יחיד ומשמע רבים. י. הכלי יקר (לב ו) פירש, וז"ל: 'ויהי לי שור וחמור. פירש רש"י אדם קורא להרבה שוורים שור, לפי שאמר לו כה אמר עבדך יעקב קרא את עצמו עבד, לומר לו שברכת הוי גביר לאחיד שלך היא ואני עבדך, ומה שקנה עבד קנה רבו ומה יתרון לבעליו אם העבד אין בידו מאומה, ובמה ימצא חן בעיני אדוניו העבד העני, על כן אמר יעקב יש לי כל, שורים וחמורים כי בזה אמצא חן בעיניך ושלי שלך, זהו שאמר ואשלח להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך, כי העבד העשיר מוצא חן בעיני אדוניו יותר מעבד עני, ועל כן קרא לשורים הרבה שור לומר כי זה שיש לי אינו שלי והרבה שורים הם כמו שור אחד לפי שרשות אחרים עלי על כן הכל נחשב בעיני לדבר מועט'. עכ"ל.

יא. הפנים יפות (לב ו) פירש, וז"ל: 'ויש לפרש על דרך שאמרו (רש"י לקמן מו כו) שבעשו כתיב נפשות לשון רבים וביעקב נפש. והענין הוא שיעקב הוא בחינות האחדות'. עכ"ל. ובביאור דבריו נראה שליעקב לא היה מטרה שיהיה לו שוורים רבים וחמורים רבים, וכל מטרתו בשור אחד שישפק לו צרכו, וחמור אחד לרכוב עליו. ולא ראה לנגד עיניו אלא שיש לו ממין זה הנצרך לסייעו לעבודתו יתברך.

שלום לאוהבי תורתך

שו"ת בעיני הפרשה והמועד
מתוך כתבי הגר"ש חזקיה שליט"א

ביאור הלשון 'גר שנתגייר'

"ואת בשמת בת ישמעאל" (לו, ג)

ולהלן קורא לה (כח, ט) מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה (רש"י)

² נראה שהיונתן סבר שכל מה שקיבל בביתו של לבן הכל שלח לעשיו, וכדברי המדרש (בראשית רבתי ל מג): 'ויהי לו צאן רבות. מפני מה נאמר בכאן ויהי, לפי שאחר יעקב נדרו אבד כל צאנו בדורנו של עשו'. והיינו שכל מה שהיה בידו היה מה ששלח לעשיו בדורנו.

³ המזרחי (לב ו) פירש, וז"ל: 'ולכא למימר שורים וחמורים לא נאמר, אלא שור וחמור, כדרכו של עני, דאם כן היכי הדר שדר ליה לדורון כל אותו המחנה, שימצא שקרן בדבריו, אלא על כרחך לומר ד'שור וחמור' כדרך בני אדם הוא דקאמר, שדרך לומר על שורים הרבה שור'. עכ"ל. ונראה שיעקב נקט לשון שבפשוטו משמע של עני, אלא שנקט לשון המשתמע לשני פנים שלא ימצא שקרן בדבריו.

ונועלד! לא גיהצתי את החולצה הלבנה השבתית שלי.

זה קורה כמעט בכל בית, בגוונים שונים, באוקטבות שונות, ברמות לחץ כאלה ואחרות, אבל זה קורה, וזה לא מכובד, ויש בזה נופך לא מבוטל של זלזול בשבת קודש. עליה נאמר "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה".

והמתנה הזו היא בבת-עיני של הקב"ה, היא הכתר, היא היהלום, היא צינור השפע המחבר אותנו מן העולם העכור והגשמי אל העולמות העליונים הזכים, המשפיעים עלינו מן הטוב מן החסד ומן הרחמים.

וכשאנו מקבלים את פני השבת, בתו של מלך, בנשימה קצרה, בלחץ והתשת כוחות, בערפול חושים, ולעיתים בכעס נורא על בני המשפחה, זה אינו מכובד, בלשון המעטה. זו אפילו בושה וחרפה. ככה לא מקבלים אורח.

... ואל תביאנו לידי בזיון ... ויש בכך הרבה מן הבזיון. כך לא היינו מקבלים פניו אפילו של מלך בשר ודם.

אין ספק, יש לנו חור שחור בתודעת העומק הרוחב בעניין חשיבותה של השבת, ואיננו מחפשים כאן אשמים, ואין מזרזין אלא למזורזין.

מסופר על הרידב"ז כי בעת שכיהן כרבה של סלוצק, הגיע כבר לגיל זקנה ושיבה, וחלה לפתע במחלה קשה.

ובעודו על מטתו סובל מחוליו, עלתה נשמתו לבית דין של מעלה, שם המתינו לו הדיינים.

"והדין היה ברור לחלוטין" סיפר הרידב"ז "נגזר עלי למות ולהחזיר נשמתו לעליונים. אלא שאיפשרו לי לסגור על עצמי, ואמרתי לדיינים, בימים אלה אני שוקד על כתיבת פרוש לש"ס הירושלמי. וכידוע לכבוד מעלתכם לש"ס הירושלמי אין הרבה פרושים. וזו תרומה חשובה מאין כמותה לעולם התורה..."

היסו אותו הדיינים "נו, נו, יש מספיק תלמידי חכמים שיוכלו לסיים את מלאכתך המונומנטלית על הירושלמי, עם כל נחיצותה. לא זו סיבה מספיק טובה להאריך את חיך..."

"ואז נסיתי" מספר הרידב"ז "סגוריה מכיוון אחר. אני מוסר נפשי לעזור לאלמנות ויתומים. והחסד מעלתו עצומה..."

והדיינים בשמי מרומים, גילו קוצר רוח. "גם זו לא סיבה מספקת לתת לך אריכות ימים, תמיד נוכל למצוא גבאי צדקה מסורים ויקרים לפחות כמוד, שיעשו גדולות ונצורות למען יתומים ואלמנות. גבאים טובים לא חסרים..."

הרידב"ז חש באותן שניות שנידמו לנצח, חוסר אונים. הוא רצה לחיות, הוא ידע שיש לו עוד מה לתרום בעולם העשייה, אך לא מצא לעצמו כף זכות שתטה את המאזניים. לפתע הוא נזכר...

"רבותי הדיינים לפני חיתום גזר דיני למיתה, אני רוצה לספר לכם שרעייתי ואנוכי מקבלים את פני שבת המלכה כבר בליל שישי. אצלנו הבית מבריק ומצוחצח בליל שישי, המפה פרושה על השולחן, הפמוטים מוכספים ניצבים להם על גבי מגש הכסף מלאים בשמן זית זך, התבשילים עשויים היטב, ניחוח השבת מתנוסס באוויר הבית. בערב שבת, ביום שישי, אני נושא ונותן בדעתי, מה אוכל להוסיף עוד לכבודה של שבת... ודומני שאין בעולם עוד יהודי שמרחיב את תוספת השבת כמוני..."

הדיינים נאלמו דום. זו

היתה טענה ניצחת, וסגוריה חותכת דין. בית הדין שבעליונים פסק לרידב"ז עוד 20 שנות חיים, במהלכן הוא הספיק לסיים את פרושו על הירושלמי, לעלות לארץ ישראל, להתגורר בצפת, ולהקים ישיבה מפוארת ובה 150 תלמידים (הרב קובי לוי, העיתונאי 1).

הגאון הצדיק רבי יוסף דינקליס ניצל מהטבח בחברון. משום שלא הסכים לצאת אחר חצות

סיפר בן משפחתו של רבי יוסף דינקליס זצוק"ל, אשר הגאון הנ"ל היה נזהר שלא ליסע מחוץ לעיר בערש"ק אחר חצות היום חוק ולא יעבור. אחרי נישואיו

לשון רש"י 'גר שנתגייר מצאנו בדברי חז"ל בכמה מקומות [כגון: 'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי' (יבמות כב, א; בכורות מז, א); 'גר שנתגייר בבית דין הרי זה גר' (יבמות מז, א) ועוד]. וצ"ב, אמאי נקטו חכמים לשון 'גר שנתגייר', הרי קודם שנתגייר אינו 'גר' אלא 'נכרי', והול"ל 'נכרי שנתגייר'.

תירוץ א. נפשות הגרים עמדו על הר סיני

החיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת ג' אות ג') כתב בחון לשון הזהב שאמרו גר שנתגייר ולא אמרו גוי שנתגייר להורות כי זאת לפנים ממעמד הר סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הגר הזה הבא אחר זמן רב מאוד להתגייר וכמו שאמרו ז"ל דנפשות הגרים עמדו על הר סיני, ונמצא שמאז הימין נפש זו עמדה ונשאת במעמד הנפלא של הר סיני אלא דאשתהויי אשתהי עד הזמן הזה, ושפיר אמרו גר שנתגייר.

וכעי"ז כתב עוד בספרו פתח עינים (יבמות מז:): ע"פ מה שאיתא מהאר"י הקדוש דכל הגרים בכל הדורות נשמתם היתה במעמד הר סיני וניצוץ נשמתם בבנ"י, ובאו להם כל ימיהם הרהורי תשובה עד שבסוף ימיהם מתגיירים, ולכך אתי שפיר הלשון גר שנתגייר.

והנה קדם את החיד"א הגאון רבי עמנואל ריקי זצ"ל [שקדם לחיד"א בכחמישים שנה] בספרו יושר לבב (בית ראשון חדר רביעי אות ג') שכתב ההרגש שהרגיש בני משה חיים יצ"ו דלא תנן גוי שנתגייר אלא גר שנתגייר משום דאפשר דהיותו גוי נכנס בו נפש הגר שכבר נחצבה מאברהם אבינו והיא היא המעוררת אותו להתגייר מפני קרבתם לקדושה אף כי איננה חמורה כמוה. וע"פ זה כתב בספרו אדרת אליהו (הר"ע ריקי הנ"ל, כתובות נח:): לבאר את דברי התוס' (שם ד"ה לאחר) שכתבו וא"ת דבסוף פ"ק דגיטין (דף יג:): אמרינן דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר שהוא בעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא והא לאחר שאתגייר הוי לדבר שלא בא לעולם ואומר ר"י דלאחר שאתגייר לא חשיב כל כך דבר שלא בא לעולם כיון שהגוף בעולם אלא שמחוסר גירות ולא דמי לנולדים דהתם לא באו לעולם כלל. וע"פ הנ"ל מבאר דכיון דנפש הגר באה לו כבר בהיותו גוי, שהרי נפשם נחצבה ממקורם, והיא מעוררת את הגוי להתגייר, לכן כתבו התוס' דהוי דבר שבא לעולם.

החיד"א עצמו בפתח עינים (שם) כותב ליישב לפי דרכו את דברי הגמ' (יבמות מח:): מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין ויסורין באין עליהן, אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה. וצריך להבין זאת, אך מבאר החיד"א כיון שבאו להם כל הזמן כשהיו גוים הרהורי תשובה ודחו אותם ולכך נענשים. וכיון לזה היעב"ץ בפירושו ליבמות שם עיי"ש.

ובספר שערי מחילה (סי' ט') כתב לבאר ע"פ זה את דברי הגמ' בברכות (יז:): אמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו. ובתוס' (ד"ה תרי) כתב בשם ספר העתים שחבר הרב רבי יהודה בר ברזילי ששמע שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר. והביאור הוא דכיון שלא עמדו נשמותיהם בהר סיני לכן היו אבירי לב ולא התגיירו.

ובאמרי שמאי (אות קסד) כתב לפרש לפי זה את הפסוק "וכי יגור אתך גר", היינו שהגר היה כבר אתך בהר סיני.

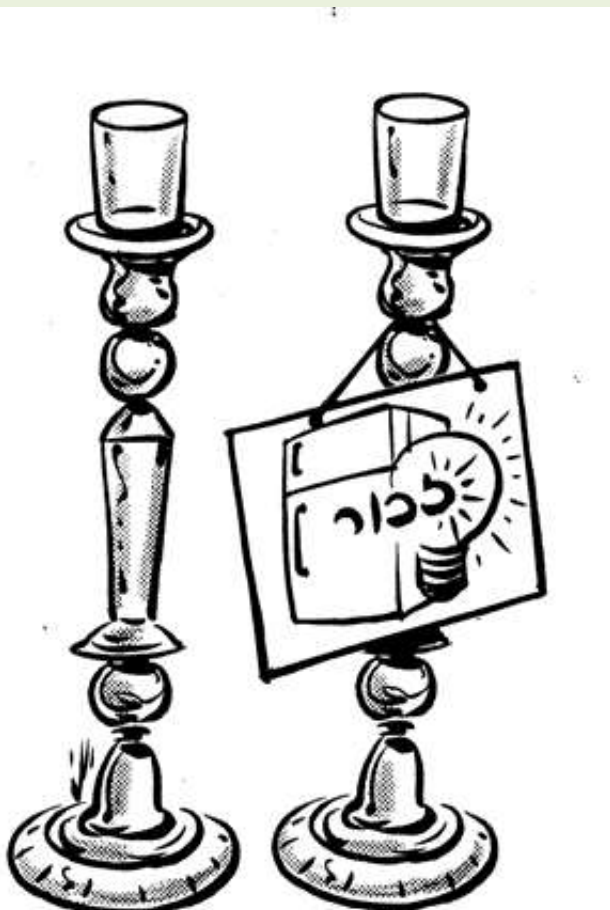
ולפי"ז כתבו לבאר מה דאיתא בשבת (סח.) רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר בין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי, ולפי החיד"א מבואר דגר שנתגייר בין העכו"ם נחשב כהכיר ולבסוף שכח, דכיון שניצוץ נשמתו היה בהר סיני א"כ שפיר היה בו בחינת הכיר ולבסוף שכח. עוד ביארו לפי"ז את מש"כ בספר חסידים (סי' רג) דמשומד שקיבל עליו לעשות תשובה אינו עושה יותר יין נסך ע"ש. וצ"ב הדברים, דמ"מ הרי עוד לא התגייר, אך לפי החיד"א מבואר דמיד כאשר הגוי מקבל על עצמו להתגייר הרי כבר שייכת נשמתו לבנ"י.

תירוץ ב. כל גר היה קודם גר תושב

ובפירוש מקדם לעין (על מדבר קדמות) כותב ליישב כי סתם גר שבתורה הוא גם גר תושב, והוא שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ושומר מצוות בני נח, וכל הבא להתגייר בודאי שכפר בע"ז לכן אמרו גר שנתגייר, היינו שהיה גר תושב קודם.

תירוץ ג. גנאי הוא לו

בספר באר שלמה (מערכת ג' אות כ') כותב לבאר ע"פ מה שכתבו התוס' בכתובות (יא. ד"ה מטבילין) גבי גר קטן מטבילין אותו על דעת בי"ד דזכיה הוא לו, והקשו התוס' הא אכתי נכרי הוא ואין זכיה לנכרי, ותירצו כיון דבהך זכיה נעשה ישראל הוה ליה כישראל גמור לעניין זכיה. ולכן אין לקרותו גוי שנתגייר דמיד שבא להתגייר נעשה ישראל, ולכן אין לקרותו בשם גנאי. ומביא שכבר כתב סברא זו הריטב"א (בכתובות שם) הא דקתני הגיורת ולא

היה גר בעיה"ק חברון, ופעם אחת ארע שהיה ביפו, והיה צריך לחזור לש"ק לביתו, וההסעה היתה אמורה לצאת לפני חצות, אבל התאחרה עד אחר חצות. הגאון הנ"ל שלא ידע שום פשרה בענין ש"ק, לא הקל לעצמו גם הפעם, והעדיף לשבות ביפו ולא לחזור לביתו לשבת. **ובאותה שבת היה הפוגרום הידוע בחברון בשנת תרפ"ט** אשר נהרגו הרבה מהישוב בחברון ומבני הישיבה הק' במיתות משונות, אבל הוא היה באותה שבת ביפו, וניצל בזכות הזהירות וההקפדה בגדרי השבת. לאחר השבת משנודעה הבשורה המרה סיפרו לו אותם שניצלו משם, שאחד הפורעים הכירו, וחיפש אחריו, ולא מצאו. ללמדך שהזהירות בשמירת שבת ובגדריה בכוחה להציל את האדם מכל פגע רע (ומתוך עלון 'תוספת שבת', וכן הסיפורים הבאים).

מרן האגר"מ מזהיר לא לצאת לנופש מאוחר

כאשר שהה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בהרי הקסטסקיל, שבמדינת ניו יורק, בתקופת הקיט שבקיץ, הגיע אחד הנופשים למקום בערב שבת, בשעה קרובה מאוד מאוד לכניסת השבת. כשראה זאת רבי משה פיינשטיין העיר לו, שמן הראוי, שבפעם הבאה יצא מביתו בשעה מוקדמת יותר. אולם השומע לא התחשב כלל בדברי המוסר המחכימים של גדול הדור. וכאשר יצא לדרך ביום שישי שלאחר מכן, התרחשה תקלה רצינית ברכב בו נסע. הוא נותר לעשות את שבתו, בודד ועיזוב, בכביש הומה שבין ביתו שבניו יורק, לבין עיירת הנופש בה שהו בני ביתו.

חוסר זהירות בשבת מונע הגנה מתאונה

סיפור מעניין סופר בשעתו בקשר לחזון איש זצ"ל: שאר בשרו, הגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל, נסע באחד מערבי השבתות בדרכו מירושלים לבני ברק, בתקופה בה נסיעה מעין זו ארכה כשעתיים תמימות. לפתע ארעה תאונה לרכב בו נסע רבי שלמה שמשון, ואף הוא היה בין הפצועים באותה תאונה. משחלפה תקופה ארוכה של טיפולים. כאשר רבי שלמה שמשון עזב את בית החולים, נכנס לחדרו של מרו"ה חזון איש" זצ"ל, וגאון הדור שאלו אז: "מה גרם לך לדעתך להפגע באותה תאונה?" "וכי חסרות לי עברות?!" תמה רבי שלמה שמשון על השאלה. ואז נענה ה"חזון איש" ואמר: "ובכל זאת, הרי ידוע שתורה מגנה ומצילה" ושוב שאלו: "באיזו שעה, לדעתך, היית אמור להגיע לבני ברק באותה נסיעה בה נפגעת?" נסה רבי שלמה שמשון לשער והשיב ל"חזון איש" מה היתה צריכה להיות אז השעה. והסתבר שהיתה זו שעה קרובה מאוד מאוד לשבת. אז הסביר לו ה"חזון איש" זצ"ל: "אם אמנם כך הוא הדבר, הרי מסתבר

קתני הגויה או הנכרית כדקתני השבויה והשפחה דכיון שכבר נתגיירה לא בעי למקרייה בשם של גיות שהוא גנאי. וממילא מבואר גם למה אומרים גר שנתגייר, כדי שלא לקרותו בשם גנאי.

תירוץ ד. מחשבה שנעשתה מצטרפת למעשה

יש שכתבו לבאר (אור אברהם רות א, יט) דהנה באמת מצינו בשבת (לא). מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי וא"ל גיירני, והכא לא קראו לו גר שבא להתגייר, והיינו משום שמחשבה של נכרי אינה מחשבת למעשה, ורק אם ע"י מעשה נתקיימה מחשבתו אזי גם מחשבתו קיימת, וכמו שמבואר שם ברות שאף שלא נתגיירה כבר כתוב ותלכנה שניהם וכתב שם רש"י כיון שנתנה דעתה להתגייר השווה אותה הכתוב לנעמי. והכא נמי כל גר שמתגייר נחשב המחשבה שלו כמעשה עוד קודם שנתגייר ולכן נקרא גר שנתגייר, משא"כ באותו נכרי שלא התגייר.

תירוץ ה. נקרא על שם סופו

עוד יש שכתבו (ברוך שאמר, יוה"כ) דהכא נקרא גר של שם סופו, וכמו שמצינו בהרבה מקומות (וחזקאל יח, לב) "כי לא אחפוץ במות המת", אף שעדיין לא מת. (בראשית כט, כא) "הבה לי את אשתי" אף שעדיין לא היתה אשתו. (ישעיה מד, יט) "אפיתי על גחליו לחם", אף שעתה הוא בצק. (איוב כב, ו) "בגדי ערומים תפשיט", ונקרא ערום ע"ש סופו. וה"נ נקרא גר שנתגייר על שם סוף פעולתו.

ויש לציין דכע"ז כתב האבן עזרא בפרשת אמור (ויקרא כב, כז) שור או כשב או עז נקראים על שם סופם, כמו: ובגדי ערומים תפשיט (איוב כב, ו), יומת המת (דבר' יז, ו), כי יפול הנופל (שם כב, ח), וכן מבאר האבן עזרא בפרשת תולדות (לעיל כה, כב) את הפסוק "ויתרוצצו הבנים בקרבה" נקראו בנים על שם סופם.

תירוץ ו. אין לו שייכות לקודם

עוד נראה לענ"ד לומר דכיון שקטן שנולד דמי, ממילא אין לו שייכות למה שהיה קודם וא"א לומר נכרי שנתגייר, אלא הוא גר, היינו עתה הוא גר שעבר תהליך גרות, ודינו כקטן שנולד דמי וכדו'.

מרגליות שאול

חידושים ומכתבים מגדולי הדור מתוך כתבי הגר"ש מרגליות זצ"ל

הגאון רבי יהודה קנר שליט"א [בעניני חנוכה וקידושין]

ברכת הרואה לשליח שהדליק

קי"ל שמי שלא נמצא בביתו בזמן ההדלקה, ממנה שליח שידליק בביתו עם ברכה. ויל"ע אי המשלח יכול לברך שעשה ניסים על נר שיראה. ומצינו בסי' תרע"ז ס"ג באכסנאי שמדליקין עליו בביתו, דנחלקו קמאי אי יכול לברך שעשה הניסים ברואה נר, ולכאורה ג"כ כאן יהא אותו נידון. ואפשר שכאן עדיף ששליח הוה כמותו. מיהו יש ליתן עצה שיאמר לשליח שרק יברך להדליק בלא שעשה הניסים, ונמצא שהשליח אינו מוציאו י"ח בברכת שעשה ניסים ויוכל לברך בעצמו. ובאכסנאי זה לא שייך שהרי בביתו מברכים שעשה ניסים. אמנם בפמ"ג תרעוש' משב"ז סוף סק"ד כתב שי"ל שלמ"ד שכשאשתו מדלקת עליו בביתו אינו יכול לברך ברכת הרואה, ה"ה במי הדליק בעצמו ובירך רק ברכת להדליק ולא בירך שעשה ניסים, אינו יכול לברך ברכת הרואה. ומבואר שלמד שנתקנה ברכת הרואה רק למי שלא מקיים את מצות ההדלקה, אבל מי שמקיים מצות הדלקה לא תקנו לו ברכת הרואה. ולפי"ז גם בהדלקה על ידי שליח שלא בירך שעשה ניסים, אין המשלח יכול לברך ברכת הרואה.

הדליק ודעתו לכבותו מיד

הגר"ח קנייבסקי בספר טעמא דקרא שילהי פרשת וישב דן במי שהדליק נרות חנוכה והיה דעתו בשעת ההדלקה לכבותו עוד דקה וכך עשה, אם צריך להדליק שוב. וצדדי הספק הוי דקי"ל שהמדליק במקום שיש רוח מצויה שעומד להתכבות חשיב כמאן שלא הדליק ואי כבתה זקוק לה. ויש לדון האם זה נאמר רק כשהאש באופן טבעי לא יכולה לעמוד משא"כ הכא שהאש יכולה לבעור אלא שהוא החליט בדעתו לכבות הוי כרוח שאינה מצויה. ומוכיח מהגמ' בשבת כ"ג ע"ב מילא קערה שמן והקיפה פתילות ולא כפה עליו כלי, עשאה כמין מדורה ואפילו לא' אינו עולה. ולכאו' הא בהדלקת הפתילה הראשונה לא הוה מדורה ומ"ט אינו יוצא, אלא ע"כ כיון שיש לו דעת להדליק מיד אח"כ הכל ה"ז

שנעשו דברים שאינם לפי ההלכה. וכאשר אין נוהגים כהלכה זה התורה ממקומה (די תורה רוקט זיך...) ואינה מגינה עוד..."

המגיד מקלם נהג לקבל שבת ביום שישי בחצות

הנהגה מופלאה מובאת על ה"מגיד מקלם", רבי משה יצחק הדרשן זצ"ל כי נהג לקבל את השבת ביום שישי, בדיוק בחצות. מרגע זה לא עסק עוד בענייני חול וכל כולו אמר שבת. המגיד מקלם – נוהג לקבל שבת ביום שישי בחצות. פעם ארע שבהיותו בדרכים ביום שישי, הגיעה כבר שעת חצות אך ה"מגיד" טרם הגיע למחוז חפצו. ירד ה"מגיד" מן העגלה ובקש מהעגלון שינחהו כיצד יוכל להגיע למקום הישוב הסמוך ביותר שיהיה דרים בו, כיון שמתכוון הוא להגיע לשם ברגל ולמצוא אכסניה לשבת בבית אחד מיהודי הישוב. העגלון נרתע למשמע דבריו, שהרי הסכנות שבדרכים היו עצומות ואף טורח הדרך באותו מקרה היה גדול ביותר. נוסף לכל לא היתה שום ודאות שאכן תמצא אכסניה במקום אליו יגיע. את כל השגותיו שטח העגלון לפני ה"מגיד", אך הדברים לא מצאו כלל מסילות ללבו. הוא שב ודרש מהעגלון שינחהו, ומיד, למקום ישוב שאליו ישנה סבירות שיגיע לפני שבת. מחוסר ברירה נענה לו העגלון והבהיר לו מהי הדרך לישוב שאליו יוכל להגיע בהליכה רגלית במשך שעתיים לפחות. ואכן ה"מגיד" שרץ רגליו במשך כל אותו זמן עד שהגיע למחוז חפצו. (שאל אביך ויגדך) נ.ב. יצויין שאין להדליק נרות שבת לפני זמן פלג המנחה.

מרן הסטייפלר לא הסכים ליסע מחוץ לעיר בער"ש

מעשה הי' במרן הסטיפלר זצוק"ל כאשר נפטר הנדיב הנכבד הר"ר יחיאל לדרמן (מייסד ביהכ"נ לדרמן), והלוייה היתה ביום שישי בבוקר בדרכה לירושלים, וכששאלו את הגר"י אם הוא נוסע לירושלים ללוות את הנפטר הדגול, ענה ואמר: "למעשה הייתי צריך לנסוע בלוייה זו, אבל איך אפשר לנסוע, והרי ערב שבת היום?! ודברים אלו נאמרו בימות הקיץ הארוכים בסוף חודש סיון, שזמן הדלקת נרות בשעה שש".

'הידים לא עובדות בשבת'

החזו"א סיפר על הגאון רבי אליהו חיים מלודז' זצ"ל, שפעם אחת נודע לו בשבת שחטפו בעירו ילד יהודי לצבא הרוסי, מיד הלך אל מושל העיר והשתדל אצלו מאוד מאוד לפעול להחזרת הילד. השר הסכים לעזור ולפעול להחזרת הילד, ודרש בשביל זה סכום כסף גדול לשוחד. רבי אלי' הלך מיד בשבת לעשירי העיר והתרימם בשבת לצורך המצווה הגדולה הזו של פדיון שבויים. לאחר שהיה בידי את הסכום הנדרש הלך לשר ונתן לו את הכסף, השר הסכים להחזיר את הילד. אך אמר שכתבו את שמו של הילד ברשימת המגויישים לצבא, ואם עתה יתפסו שהילד ברח ושוחרר הוא יכול להענש עונש רב. ולקרוע את הדף ג"כ אינו מועיל, משום שכאשר המלך יראה סימן של דף קרוע ידרוש ויחקור על הדבר, ושוב יכולים להענש על זה בעונש גדול. לכן אמר השר לרב, שיקרא לכורך שיפתח את התפירות של הספר, ואז יוציא את הדף בלי לקרוע, ואח"כ ישוב ויכרוך באופן כזה שלא יהיה ניכר שהיה כאן דף כלל. הרב הזדרז ביום השבת לביתו של הכורך היהודי וציוה עליו שיקח את כלי עבודתו ויבוא עימו מיד לבית המלך, כמובן הכורך עשה כמצוות הרב, ומיד לקח את הכלים ויצא ללכת עם הרב. בהליכתם אמר לו הרב את העבודה המוטלת עליו לעשות עתה ביום

חשיב כדעתו לכבות, ודומה לרוח מצויה. ולכאו' יש להעיר דאין זה מוסכם דבהג' רא"מ הורביץ ז"ל שם בגמ' פירש דהא דאיתא בגמ' שם שאינו עולה אפילו לא' היינו כשהדליק כולם ביחד אבל אם הדליקו זא"ז הראשון יצא, ואף דדעתו היה להדליק השאר אח"כ, מבואר דס"ל דרק אי באופן טבעי אינו יכולה לעמוד חשיב כמאן דליתא משא"כ באם יכול להדליק אלא שהחליט בדעתו לכבות.

ויש להעיר לדברי החזו"א ב"ק סי' ס"ק דמבואר בגמ' שהזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות, וקדם אחר וסילקו פטור, ואפילו הוא עצמו קדם וסילקו. וכתב החזו"א שאפילו אם בשעה שזרק היה בדעתו לסלק את הכרים, ג"כ פטור. שמכיון שאסור לעשות זאת, נחשב לרוח שאינה מצויה. ולפי"ז גם לענין נר חנוכה, יש לומר שנחשב לרוח שאינה מצויה.

ברכת הרואה למי שהדליק בביתו ושכח לברך

בסימן תרע"ז ס"ג מובא במ"ב שיש סתירה בשיטת השו"ע במי שהדליקו עליו בביתו אם יכול לברך ברכת הרואה ולכן כתב דמספק לא יברך. ובמ"ב בתרע"ו ס"ב מביא במי שהדליק נרות ולא בירך בשעת ההדלקה, דבשו"ת רעק"א כותב שברכת להדליק א"א לברך אך ברכת שהחיינו וברכת שעשה ניסים יכול לברך. ויש לפרש שאף למ"ד שאכסנאי שהדליקו עליו לא יכול לברך הדין כן, שהתם הטעם הוי שההדלקה והברכה בבית עולה לו, משא"כ כאן שהדליק ויצא יד"ח ההדלקה, אלא שחסר לו הברכה. ובשהעה"צ כותב וכ"כ בפמ"ג. ויש להעיר שהמעין בפנים בפמ"ג יראה שבמשב"ז סק"ב אכן נוקט כרעק"א. מיהו בס"ק ד' חוזר בו וכותב שלמ"ד אכסנאי שמדליקין עליו אינו מברך ה"נ לא יברך לפי שס"ל הטעם באכסנאי שמדליקין עליו בביתו שאין מברך הוי לפי שלא תקנו ברכת הרואה לחודיה רק למי שלא מקיים את עיקר מצות הדלקה משא"כ באכסנאי. וכאן שקיים עיקר מצות הדלקה אינו יכול לברך.

המדליק ע"י שליח אי בעינן שיהיו הנרות שלו

יש כלל בר"ן ריש פסחים בברכת המצוות שדבר אפשר לקיימו ע"י שליח מברכים "על" כמו על ביעור חמץ, ודבר שא"א לקיים ע"י שליח אומרים "ל" כמו להדליק נ"ח. ובנ"ח אומרים להדליק. והקשה הר"ן מ"ט לא אומרים "על" דהא אפשר לקיימו ע"י שליח כדחזינן בדין אכסנאי שמשותף בפרוטה דבעה"ב לבד מדליק והוי שליח לאכסנאי. ותיירץ שכיון שצריך להשתתף בפרוטה ולא סגי בשליחות בעלמא חשיב א"א לקיימה לגמרי ע"י שליח. ויל"ע במי שרוצה למנות אחד לשליח שידליק בדירה שלו האם צריך שהנרות יהיו של בעה"ב או שא"צ. ולכאורה נראה שצריך שיהיו הנרות שלו כמש"כ הר"ן. מיהו אולי יש לחלק ולומר בעיקר קושיית הר"ן הנ"ל, שכיון שצריך שיהיה בית שלו על כן נחשב אי אפשר לעשות על ידי שליח. ודוקא באכסנאי כתב הר"ן שמכיון שאין זה ביתו לכן צריך להשתתף בפרוטה. ולפ"ז כאן שזה בית שלו א"צ שיהא הנרות שלו. מיהו יש להוכיח שאף בבית שלו צריך להיות הנרות שלו דהביאה"ל בסימן תרע"ז מביא בב' בנ"א הדריס בבית אחד, וא' רוצה להדליק והשני יצא בזה די"א דלא מהני וי"א שצריך להשתתף בפרוטה, חזינן דאף שזה ביתם לא סגי בשליחות בעלמא אלא צריך פרוטה והטעם שלא סגי בביתו הוא, דהנרות הוי המעשה מצוה ואולי הבית הוה רק תנאי לקיום המצוה.

יולדת השוהה בבי"ח

יש דין, אכסנאי שמדליקין עליו בביתו א"צ להדליק. ונפק"מ באשה שילדה והבעל מדליק בביתו דאינה צריכה להדליק. מיהו עדיף שתשמע מאחד את ברכת הרואה לפי שיש מחלוקת אחרונים באכסנאי שפטור מלהדליק אי צריך לברך ברכת הרואה. מיהו אם הבעל נוסע להוריו ומדליק שם לא פוטרה כי זה לא בית שלה.

מי שבעת ההדלקה לא הניח שמן כשיעור

קי"ל בסימן תרע"ה ס"ב שמי שהדליק ולא היה מספיק שמן צריך לכבות ולהדליק שוב, וכתב המ"ב שלא יברך, ומקורו מהנ"א. ושם פירש הטעם שאיתא בגמ' כבתה אין זקוק לה ומקשינן מהא דאמרין בברייתא שההדלקה הוא מזמן שקיעה עד שתכלה רגל מן השוק וקס"ד דצריך שיהא דלוק כל זמן הזה ומשני דכוונת הברייתא שאם לא הדליק בשקיעה יכול להדליק עד שתכלה רגל מן השוק א"נ לשיעורא. ויל"ע אי הנך ב' תירוצי חולקים אהדדי. וברמב"ם מביא להלכה ב' דינים אלו. וש"מ שנקט שאינם חולקים אהדדי. מיהו יש

השבת להצלת הילד מידי שמד. הכורך שהיה יהודי פשוט אמר לרב, אבל איך בשבת אני יכול לעבוד ולכרוך, הרי הידים לא עובדות בשבת?! כך היתה ההרגשה של שמירת שבת אצל הכורך שהיה יהודי פשוט, ואע"פ שהבין שזה מצווה ודוחה שבת, מ"מ ההרגשה של שבת היתה אצלו כה קדושה ונעלה עד שהרגיש בחוש "שהידים לא עובדות בשבת".

סיפור ושאלה בציור

לעורר את בני המשפחה

ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י

במהלך ימי כששמע טוביה את שאלתו של עזרא,

מהו מקום הישוב היהודי הקרוב בו יוכל להגיע

לפני שבת, הבין שמקום מגוריו מרוחק, ומחמת

השעה הארוכה בה המתין לעזרה, לא יוכל

להספיק להגיע לביתו, הזמינו טוביה במאור פנים

שיבוא לביתו הקרוב ...

בצהרי יום שישי פרשת וישלח שנת תשכ"ז, באמצע הדרך בין מאנסי לפילדלפיה, בכביש פארקוויי, כשהחל הרכב הישן להראות סימני מצוקה, כלל לא העלה עזרא פרשפייטיגער על דעתו, שבזכות זה יזכה לשבות בקהילה מפוארת, יתארח בבתי אחרים, יכיר סגנונות שונים של זמירות שב"ק, ולקינוח אף ישמע מעשה נורא מפי בעל המעשה.

תוך כדי נסיעה מהירה בכביש הראשי, בעל ששת המסלולים, לפתע החל מנוע הרכב לקרטע, ותוך שניות בודדות נדם. עזרא ניסה לתמרן את רכבו בין הרכבים הנוסעים עד לעצירתו המוחלטת, אי שם בצידי הכביש, ויצא וניסה לעצור מאן דהוא שיעזור לו במצבו.

שעה ארוכה חלפה, השמש מתקדמת מהרה לכיוון מערב, ואף אחד עדיין לא עצר לו, מחשבותיו על בני משפחתו הדואגים לו והחוששים מה עלה בגורלו, הכבידו עליו מאוד, ויחד עם זה, החשש שיצטרך לשבות כאן במקום נורא זה, על שולי הכביש הראשי, ללא יין וללא חלות, ללא תפילות וללא שירי שבת קודש, ובקור העצום של הלילה.

החל עזרא לשפוך תחינה לפני אבינו שבשמים, שיצילו ממקום נורא זה, ויביאו למקום ישוב יהודי, לפני שהשבת תפרוס את כנפיה על היקום, וכאליעזר בשעתו, עוד טרם כילה את תפילתו, עצר לידו רכב גדול, שבתוכו ישב טוביה הרצוורס, יהודי יקר בעל לב חם ורחב, שניסה לעזור לו לתקן את מכוניתו.

כשטוביה גילה, שכל התקלה ברכב הוא שנגמר הדלק, חיש מהר הוציא מרכבו מיכל רזרבי, ושפך את תוכנו לתוך רכבו של עזרא, והרכב התעורר לחיים. טוביה הוסיף וסיפר לעזרא, שהיות ולא ניתן לדעת מהו המצב של כמות הדלק ברכב, לכן תמיד אני נושא עמי מיכל רזרבי, ובזכות זה אני זוכה כמעט בכל יום לעזור ולסייע ליהודי שנתקע על אם הדרך מחמת בעיה זו, וכל עוד יצרני הרכב לא יתקינו מד המראה את מצב הדלק, אציע בפניך שגם תנהג כן, ותרויח מצוות רבות.

ראשונים שפי' שנחלקו אהדדי, ולכן מספק לא יברך. ובפמ"ג סי' תרע"ב בסוף המשב"ז הסתפק האם יברך, ונראה מדבריו שנקט שיברך.

הדלקת נ"ח לאחר עלות השחר

מי שלא הדליק בזמן עד מתי יכול להדליק. בטור כתוב שידליק כל הלילה אבל לא ביום דשרגא בטיהרא מאי מהני. ומבואר שבעצם זמן ההדלקה הוה נמי ביום אלא שלמעשה זה לא מועיל. מיהו ברשב"א בשבת כא' ע"ב כותב שידליק בלילה ומביא הגמ' במגילה כל שמצותו בלילה הוה זמנו עד עלות השחר. ולפ"ז זמן ההדלקה מעיקר הדין הוא רק בלילה. ויש בזה נפק"מ במי שלא הדליק בלילה ונזכר בעלוה"ש דיש עדיין זמן מאז שחשוד עד הנץ שלפי הטור ידליק בברכה דכאן יש תועלת בנר ואף שהיו יום, ולרשב"א לא ידליק כיון שזה לא זמן. ובמ"ב סימן תרע"ב סקי"א כותב שעד עלוה"ש ידליק בברכה והיינו כהרשב"א. ויש להעיר שגם מעלות השחר הול"ל שידליק בלא ברכה כדי לצאת שיטת הטור הנ"ל.

קדימת תדיר לפירסום הנס

במ"ב סימן תרע"ב סק"א נפסק שמי שלא הדליק נרות חנוכה קודם צאה"כ יקדים להתפלל מעריב לפי שהוא תדיר וגם יש בה מצות ק"ש שהוא דאורייתא. ויש להעיר על טעם הראשון דהרי לקמן בסי' תרפ"א ס"ב מובא מחלוקת גבי מוצש"ק אי יש להקדים הבדלה או הדלקת נ"ח, די"א דהבדלה קודם משום שהוא תדיר, וי"א דנ"ח קודם משום דבהדלקה יש פירסומי ניסא שדוחה מעלת תדיר. ומסקנת המ"ב דעביד כמר עביד דעביד כמר עביד. ומ"ט הכא במעריב ונ"ח סתם דמעלת תדיר דוחה מעלת פירסומי ניסא.⁴

בירך על הדלקת נ"ח והתברר שלא דלקו

יל"ע במי שהדליק נרות חנוכה ובירך להדליק ושעשה ניסים, ואח"כ הוברר שלא דלקו הנרות וצריך שוב להדליק ולברך להדליק נ"ח. ויש לעיין אי יכול לברך שעשה ניסים, דמצד אחד בשעה"צ סימן תרע"ו סק"ג מביא מאירי שמי שידוע שלא יהא לו נר להדליק, אלא יראה נר יוכל לברך שעשה ניסים שזה ברכה על זמן, ולפ"ז כאן לא יברך, ומאידך בסי' תרע"א ס"ז מובא שהמדליק בביהכנ"ס וברך שעשה ניסים יכול לברך על הניסים בביתו. וצ"ל שאפילו למאירי שהזמן מחייבו בשעשה ניסים מיהו ביש לו הדלקה שמחויב בה יוכל לברך עלה שוב בביתו. ולפ"ז ה"נ יוכל לברך עליה.

הדלקת נ"ח בשמן ערלה ותרומה טמאה

מי שהדליק נ"ח בשמן ערלה בשערי תשובה או"ח סימן תרע"ג מביא משערי אפרים שלא יוצא, ולא משום שזה איסור הנאה דקי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו, אלא שזה איסור"ה וכתותי מיכתת שיעורא ובנרות חנוכה יש דין שצריך שיעור. ובפמ"ג בא"א (תרע"ג סק"א) כותב: נסתפקתי בשמן ערלה ותרומה טמאה אי נימא כתותי שיעוריה, או"ד כל להדליק שרי. ובב"י דבריו דכל להדליק שרי, יל"ב בב' אופנים, א] שאם צריך שהדבר יהא שלם אמרינן באיסה"נ כתותי והוא כמו שאינו שלם, אבל בשמן להדלקה אין דין של כמות מחמת חשיבות השמן וכדומה, השעור הוא היכי תמצוי שהנר ידלק חצי שעה, ובזה לא שייך כתותי שיעוריה. ב] שבנרות חנוכה אין דין של שיעור כלל, רק צריך שידלק חצי שעה. מיהו במנורה יש דין שיעור דקבעו חצי לוג בפתילות בינוניות ועיין תוס' מנחות פ"ט.

אבא שנתן טבעת לבנו במתנה

מי שקנה טבעת נישואין ונתנו לבנו החתן במתנה, מי אמרינן דכיון שהבן סמוך על שולחן אביו, ומציאתו וי"א דאף שכר עבודתו לאביו, א"כ ידו כיד אביו, ואין הטבעת שלו לגמרי. והנה יל"ד כעי"ז באשה המקבלת מתנה מבעלה כגון לולב בא' דסוכות דבעינן לכס, דרעק"א באהע"ז סימן פה' מביא לדון אי מהני, או דאמרינן שצריך לזכות לה ע"י אחר. ולגבי בן ואב יע' במחנ"א הלכות מתנה סי' ב' דתולה זאת במחלוקת ראשונים. מיהו בנידון דידן נראה לכו"ע אין כאן חסרון שאפילו אי נימא שהאב לא נתנו לבנו במתנה כלל, אילו היה נותן האב בעצמו להכלה שתהא מקודשת לבנו חלים הקידושין מדין ע"כ כמש"כ בקידושין דף ז ע"א.

אונאה בטבעת קידושין

מי שקנה טבעת נישואין והוברר שהמוכר הונה אותו במחיר, והוא כבר קידש אשה בזה, וכדי שיחולו הקידושין ה"ה מסכים שלא לתבוע את החנות, יל"ד אי מהני והר"ז נחשב כאילו הטבעת היתה שלו למפרע ושפיר חלו הקידושין אע"פ שמעיקר הדין יש לו זכות תביעה על המוכר, או"ד דמחילתו מהני רק מכאן ולהבא. ובנתי"מ מ"ס רכז סק"א נוקט דע"י מחילתו נהיה שלו למפרע מיהו באור גדול סימן לד' כותב שזה תלוי במחלוקת שו"ע ורמ"א במוכר המאנה ללוקח, האם גם המוכר יכול לחזור בו כ"ז שלא וויתר הלוקח, דלמ"ד שיכול

⁴ וא"ל הגר"ז קרויזר (שליט"א) [צ"ל] די"ל דשאני מעריב שיש בה על הניסים, וא"כ יש בה גם מעלת פירסום הנס.

המוכר לחזור בו ס"ל שלא חל המקח למפרע אלא שכמוותר חל המקח מכאן ולהבא, ומ"ד שמוכר אינו חוזר ס"ל שהמקח חל אלא שיש זכות לקונה לבטל המקח, ואם ויתר חל למפרע.

המעיר לארץ

הערות והארות מרבנן ותלמידיהן

הערות שונות

הרה"ג רבי אברהם טננבוים שליט"א

י"ש"כ לגיליון הנפלא היוצא מידי שבוע ומאיר במגוון אורות, בלימוד חינוך ונפלאות ד', וכן על הציורים המאירים, תזכו להרבות תורה ולהאדירה.

א. בעניין מש"כ ידידי הרה"ג ר' יחזקאל שניידר שליט"א בעניין מסירת הסימנים והדודאים, ידוע בשם הגר"ש שבדרון זצ"ל (לב שלום) שרחל גילתה את הסימנים בטבעיות ללאה עד שהיא חשבה שיעקב אמר לרחל לומר לה זאת, ומשום כך לא התביישה לומר לה המעט קחתך את אישי וגו', ובכ"ז רחל לא אמרה לה דבר על זאת, נמצא שמעשה הדודאים מגלה על שלמות נתינת הסימנים ושתיקה. ואף זה מתחבר לנושא הראשון שכתב בעניין נקיות המידות כתשתית לבניית בית.

ב. בציור מהרה"ג יונתן גרשטיין שליט"א שהובא בעמ' ז' בשכיבת יעקב על האבנים, בעניין צורת חיבור האבנים עי' בשע"ת או"ח סי' מב סק"ב שכתב שם שנחלקו האחרונים בצורת דיבוק האבנים האם נדבקו זה לזה או שנעשו כולם גוש א' כלול מכולם, ונפק"מ מזה בשינוי מקום הראש בטלית ורצועת תפילין וכדו'.

ג. בציור בעמ' יג' של פדיון הבן, צייר כמ"ד בגדי כהונה ליהנות ניתנו (ויומא סח:): וכמו שפסק הרמב"ם (כלי המקדש פ"ח הי"א). אמנם יש להעיר שהרמב"ם פסק שם שאין ללבוש האבנט בכל היום משום שהוא שעטנז.

י"ש"כ גדול!

הערת העורך: באופן כללי הציורים כאן הם להמחשה בלבד, ולפעמים הם רק משל, כמבואר למעיין.

מהו הוידוי 'אשר התרת אסרתי'?

הרה"ג רבי יחזקאל שניידר שליט"א

בפר' וישלח (ל"ב, ה') **"עם** לבן גרתי ואחר עד עתה". וברש"י שם "עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמעתי". וצ"ב עד למאוד כיצד חשב יעקב לפתות את אחיו ולהרגיעו בזה שהוא קיים את התרי"ג מצות, והרי אחיו הרשע רוצה להורגו, ומה איכפת לו כמה מצווות קיים יעקב? **ובס"ד נראה** ע"פ מה שבירך יצחק את עשו "והיה כאשר **תריד** ופרקת עולו מעל צוארך". ופרשו גדולי המוסר, אם יעקב ישמור את התרי"ג מצוות **כנתינתם**, רק באופן זה יזכה לכבוש את עשו, אבל אם יעקב יתחיל להחמיר ויוסיף לעצמו עוד מצוות, ויקיים "תרי"ד מצוות" מיד עשו ינצחו. שהרי כך הסית הנחש הקדמוני את חוה ע"י שהוסיפה לו עוד איסור "ואל תגעו בו", וכך גם התחילה ההשכלה ע"י להחמיר יותר מהצריך, ודו"ק. וזה אמר יעקב לעשו, הרי אתה יודע שהברכות של אבא יתקיימו עד הקצה האחרון, רק שהנך בטוח שאצל לבן הרשע, או שלא קיימתי את התרי"ג מצוות, או שהוספתי עוד חומרות מהתרי"ג, לכן דע לך!! שאני **תרי"ג** מצוות שמרתי, ותו לא יותר ממה שצויתה לנו תורתנו הקדושה.

ויש להוסיף באותו ענין ע"פ וידויו של ר' ניסים גאון ... "את אשר טהרת

כששמע טוביה את שאלתו של עזרא, מהו מקום הישוב היהודי הקרוב בו יוכל להגיע לפני שבת, הבין שמקום מגוריו מרוחק, ומחמת השעה הארוכה בה המתין לעזרה, לא יוכל להספיק להגיע לביתו, הזמינו טוביה במאור פנים שיבוא לביתו הקרוב, בעיירה אליזבעטה וישבות עמם.

הבהיר טוביה ואמר, ידידי היקר, אם אתה חושש מכשרות, להוי ידוע לך, שבביתי אנו מכניסים אוכל רק בכשרותו המהודרת של המרא דאתרא, הגאון הרב פנחס טייטץ (שליט"א) [זצ"ל], אשר יצא שמעו בכל המדינה, כמקפיד על קלה כבחמורה, ומוצרי השגחתו, למהדרין מן המהדרין.

כשהגיעו לביתו של טוביה, קיבלו את פניו כל משפחתו בשמחה וגיל, שזכו לאורח חשוב לשבת קודש. פינו עבורו את אחד מחדרי הילדים, למען יחוש בנוח ובנעימות בחדר האירוח המאולתר שהכינו עבורו, וכן הביאו לפניו מכשיר טלפון, שיוכל להתקשר לביתו, להודיע על התעכבותו במקום טוב, שלא ידאגו עבורו.

כשהגיעו טוביה ועזרא לבית הכנסת, שמחו עליהם כמוצא שלל רב כל המתפללים, שבעיירתם הקטנה, אורחים אינם חזון מצוי, וכיבדו את עזרא בכל הכבוד הראוי.

בשבת בבוקר, בסיומה של תפילת המוסף, הכריז הגבאי שכל הציבור מוזמן לקידוש השנתי המיוחד של ידידינו, זקן המתפללים, ר' זלמן גוטפרציילר, באולם שעל יד בית הכנסת.

יחד עם שאר המתפללים, פנה עזרא לעבר אולם ביה"כ, ושם נגלה לפניו, אולם גדול ומרווח, הערוך בכל מיני מטעמים, כיד ה' הטובה עליהם, כשבליבו עולה הספק, האם זו סעודת שבת, או רק קידוש.

כשהסבו כל המתפללים סביב השולחנות, ולאחר שהמרא דאתרא קידש על היין, נתכבד ר' זלמן לשאת את דבריו, לספר את אשר אירע לפני לפני שנות דור, וחסד ה' שמילטו מכל מיני משחית ופורענות.

למרות שכל המתפללים שמעו כבר את סיפורו, ישנם שכבר שמעוהו עשרים פעם, ישנם עשר וישנם שרק פעמים ספורות, בכל זאת הקשיבו הכל לסיפורו, כאילו לא שמעוהו מעולם, וכל זאת מחמת כשרונו הסיפורי של ר' זלמן, שנתן להם להרגיש בכל פעם מחדש, כאילו הם היו באותו מעמד.

וכך מספר ר' זלמן: היה זה לפני כששים שנה, בבחרותי זכיתי ללמוד בישיבת מהרש"א שבית המדרש שבעיירה הקטנה אוסטריעה שבגלילציה, הלימוד היה כמעט ללא הפסקה, השתדלתי לחבר את נשמתי לגופי עם פרוסת לחם ושתי כוסות מים ליום, לא נצרכתי לשום דבר אחר, ואת כל הנאותי שאבתי מללמוד ולהבין ואף לחדש.

כשנישאתי לזוגתי שתחי', הייתי אברך צעיר כבן שלשים, וחפצתי בכל ליבי להמשיך ללמוד ללא הפרעה והפסקה, אך כעת כבר היו ריחים בצוארי, למרות שבני הבית כמעט לא דרשו מאומה, אך למעט בכדי לחיות, הם הוכרחו, וניסיתי את מזלי בכמה דברים, ובעקבות כך, טרדות הפרנסה לא נתנו לי ללמוד כדבעי.

יום אחד הציעה זוגתי, שנפתח חנות בדים קטנה בעיירה, והיא תנהל אותה על הצד היותר טוב, כך שאוכל להמשיך לשקוד על דלתות התורה, ללא שום הפרעה, אך פעם בשנה, בשבועיים של היריד, אסע לקנות סחורה עבור כל השנה כולה.

לאחר שנתייעצתי בדבר עם רבותי, שנתנו את ברכת הדרך, עשינו כן, וראינו ישועות גדולות, הכסף הספיק לנו בדיוק ללחם לאכול ובגד ללבוש ואף מעט בכדי לקנות לשבת קודש, חתיכת דג או כנפי עוף.

מידי שנה בשנה, היינו יוצאים קבוצת יהודים מהעיירה, לעבר העיר לייפציג, הנמצאת בגבול פולניה וגרמניה, מקום היריד השנתי, שם היינו קונים כל אחד את סחורתו שהיה נזקק לכל ימות השנה, ולאחר כשבועיים היינו חוזרים חזרה עם כל הסחורות, כשתפילה בליבנו, שהשתדלות זו תועיל לנו, שיהיה לנו פרנסה בריווח לכל השנה, ונוכל לעסוק בתורה ללא טרדות.

באחת השנים יצאנו יחדיו ליריד הגדול, ובבואי שם דיברו כולם, על חוסר הכדאיות בקניית בדים בשעה זו, בו בזמן שבימים הקרובים היריד יוצף בבדים מיוחדים וטובים, המגיעים בימים אלו באוניה גדולה, הישר ממפעלי הטכסטיל הידועים דייטשרשטוף שבהמבורג, שבקצה השני של גרמניה.

סוחרי הבדים הגדולים מפולניה ורוסיה, הידועים באיכותם הירודה, חששו מבואה של הסחורה המשובחת, ולכך הורידו את מחיריהם עוד ועוד, אך הסוחרים העירוניים כמעט לא קנו מהם, כולם ידעו שבעוד יומים יוכלו לקנות במחיר סביר, ממייטב הבדים בעולם.

סוחר הבדים הגדול שבפולניה, היינץ פולקא, חשש ביותר מבואה של הסחורה החדשה, נתקף במצב טירוף, והציע את סחורתו במחיר הפסד, עשירית ממחירה הראשון. באותה שעה חשבתי בליבי, הרי דיירי עיירתנו אינם מחפשים כלל את הסחורה מחו"ל, מגרמניה, שמחירה יקר וגבוה, אלא מעדיפים את הסחורה הפשוטה והזולה יותר, אולי כל מצבו זה, של אותו היינץ צורר היהודים, אינה אלא לטובתי, בכדי שאוכל לקנות את הבד במחיר זול ואפסי.

למרות המחיר האפסי שדרש היינץ, לא נמצאו קונים רבים לסחורתו, ולכך

כשפניתי אליו לקנות את סחורתי, למרות שנאתו העזה ליהודים, מכר לי את כל סחורתי בסך הכסף שהיה בידי.

כמויות הבד שרכשתי, היו מספיקות לכל עיירתינו למשך למעלה מעשרים שנה, ולכך חשבתי בליבי, אולי אשאר עוד כשבוע ביריד, לימים האחרונים, אחרי שתיגמר הסחורה המשובחת מגרמניה, ואנסה למכור את רוב הסחורה שרכשתי ובריוח גדול.

החסרון היחידי בתוכנית זו הוא, שחברי למסע כבר סיימו את קניותיהם, וחפצו לחזור לביתם, ואילו אם אשאר ביריד, אצטרך לחזור לבדי בנסיעה עם גגלון ערל.

הפקדתי את כל סחורתי בידי אחד מנאמני שהתגורר בעיר היריד, ופניתי לבית המדרש המקומי, לנצל את הזמן ולעסוק בתורה הקדושה.

שבוע וחצי עברו ביעף, לא הרגשתי כלל שאני נמצא בעיר של יריד, אלא שאני ביריד של תורה, חטוף ואכול חטוף ואכול, הצלחתי לחטוף למעלה ממחצית מסכת סנהדרין, ע"פ רש"י תוס' ונימוקי יוסף, וזאת מלבד לימודי הקבועים, דבר יום ביומו.

על הסערה הגדולה שהיתה, שאונת הענק הגרמנית על כל בדיה, טבעה במצולות ים, אפילו לא שמעתי, ורק לאחר השבוע ומחצה, כשיצאתי מביהמ"ד לבית ידידי ששם הופקדו הסחורות, ועברתי דרך השוק, ראיתי שמחירי הבדים קפצו והוכפלו, ביוקר גדול עצום ורב, אותו גליל בד שבשנים כתיקונם עולה כחמשים רובל, עלה בשנה זו כמאה ושבעים רובל, בו בזמן שאני קניתי לפני פחות משבועים, בכחמש רובל לגליל.

מתוך הבנה שהצפתו של השוק בכל כמויות הבד הענק שבידי, תגרום לירידת מחירים מהירה, לקחתי רק כעשרים גלילים לשוק, ולאחר שמכרתים כל אחד במחיר מלא, הבאתי עוד עשרים, וכן עוד ועוד, עד שבסייעתא דשמיא מרובה הצלחתי למכור כמעט את כל כמויות הבד הענק, למעט המעט שזוגתי נצרכה עבור חנותינו הקטנה.

כשסיימתי את כל עסקי ביריד, חשבתי בליבי, איך אשוב לביתי עם סכום כסף גדול כל כך, ולכן החלטתי לחפש אחר עגלון יהודי, אפילו במחיר יקר יותר.

כל חיפושי אחרי עגלון בן ברית העלו חרס, מעט העגלונים היהודים שהיו במקום, כבר היו מוזמנים לנסיעות אחרות, והעגלון היהודי היחידי שלא היה עדיין תפוס, הסכים ליקח נסיעות רק לכיון מזרחה, כאשר אני הוצרכתי ליסוע דרומה.

ברירה רבה לא היתה בידי, פניתי למקום תחנת העגלונים הערלים, כשפי ממלמל פסוקי תפילה לפני שוכן מרומים, שירחם עלי ויביא אותי לביתי בבריאיות ובמהירות.

בתחנת העגלונים עמד עגלון ערל עב בשר, שחיפש נוסע לדרום, כששאלתי אותו עד לאן הוא נוסע דרומה, השיב עד מחוז לקראקא, שמקום מגוריו הוא בעיירה ועליצקא, עיירה זו נמצאת במרחק יום נסיעה לאחר עיירתי.

באותה שעה נזכרתי בדברי חז"ל, שהנוסע עם ערל, יאריך לו את הדרך, שיאמר לו שהוא צריך ליסוע יותר, ואח"כ יעצור במקומו, ולכך אמרתי לו, שאני צריך להגיע עד לגארליז, עיירה הנמצאת במרחק יום נסיעה לאחר עיירתי, כמרחק יומים נסיעה לאחר עיירתי.

סיכמנו על המחיר, העמסנו את גלילי הבד על העגלה, ויצאנו לדרכינו הארוכה, נסיעה של כחמשה ימים.

בלילות עצרנו למנוחה בכל מיני אכסניות, ותמיד הקפדתי ששני תיקים יהיו צמודים אלי בכל זמן, התיק עם הספרים, הטלית והתפילין, והתיק עם הכסף.

במהלך ימי הנסיעה שמתי לב, שהעגלון הערל מגניב מידי פעם בפעם מבטים לכיוון התיקים שבידי, והתחלתי לחשוש שמא יחליט לשדוד אותי, ומה כחי הדל, לעומת הערל המגושם, שכנראה גם מצויד בכלי משחית וחבלה.

קראתי תהלים בתחינה ובקשה לבורא עולמים, שיצילני וימלטני מידי חיה רעה זו, וקיבלתי על עצמי חיזוקים וקבלות, והוספתי ונדרתי, שאם ה' יצילני בלא פגע ובלא נזק מהאי גברא אלימא, מלבד המעשר והחומש, אתרום סכום של מאה רובל להחזקת תורה, לעזור במימון לימודם של בחורים עניים שנפגש חשקה בתורה.

לאחר ארבעה ימי נסיעה, שעברו עלי בפחד נורא ואיום, כשהגענו סמוך לעיירתי, הצעתי בפניו שאני מכיר כאן אכסניא זולה, ויטיב לנו אם נתאכסן בה. ולאחר שהסכים להצעתי, כיוונתי אותו לעבר ביתי, שם ירדתי יחד עם חבילותי, והודעתי לו שהחלטתי כעת לעצור כאן למנוחה, ולהמשיך את נסיעתי בהזדמנות אחרת.

כששמע העגלון את דברי, התפרץ עלי בצעקות אימים, וגם לאחר ששללתי לידי את מלוא מחיר הנסיעה עד למקום שנדברנו, המשיך בצעקות ועבר להשתוללות עזה ומפחידה.

בסייעתא דשמיא מרובה, עברה במקום מרכבת המשטרה, וכאשר שמעו את זעקותיו וראו את השתוללותו, הבינו שאירע כאן דבר מה, ומהרו לעוצרו לחקירה קצרה, לידע ולהבין מה אירע.

במהלך החקירה, הודה העגלון הערל, שתוכניתו היתה, שבמהלך הנסיעה בלילה

טמאתי את אשר טמאת טהרתי את אשר התרת אסרתי ואשר אסרת התרתי אשר אהבת שנאתי ואשר שנאת אהבתי את אשר הקלת החמרתי ואשר החמרת הקלתי את אשר קרבת רחקתי ואשר רחקת קרבתני. וצ"ב בכ"ז ממ"נ לכאו' אין איסור להחמיר חומרות בעלמא וא"כ מדוע זה נכלל בתוך הוידוי, אך היותר קשה מדוע הקדים את החומרא בכ"מ קודם הקולא, והא לכאו' ודאי יותר חמור להקל שלא כדין מאשר להחמיר שלא כדין. ולפי הנ"ל א"ש כל הדרך המעוות של לא תגרעו ממנו מתחיל אם ח"ו תעבור על לא תוסיפו, אם האדם עושה בדיוק כמו שציוו הבורא ומה שכתוב בשו"ע ולא יותר, לא יבוא לפחות מהתרי"ג מצוות, אבל ברגע שהוא עושה את התורה לתורתו ומחליט להחמיר ככל העולה על רוחו, יבוא גם להוריד ממצוות התורה. ודו"ק.

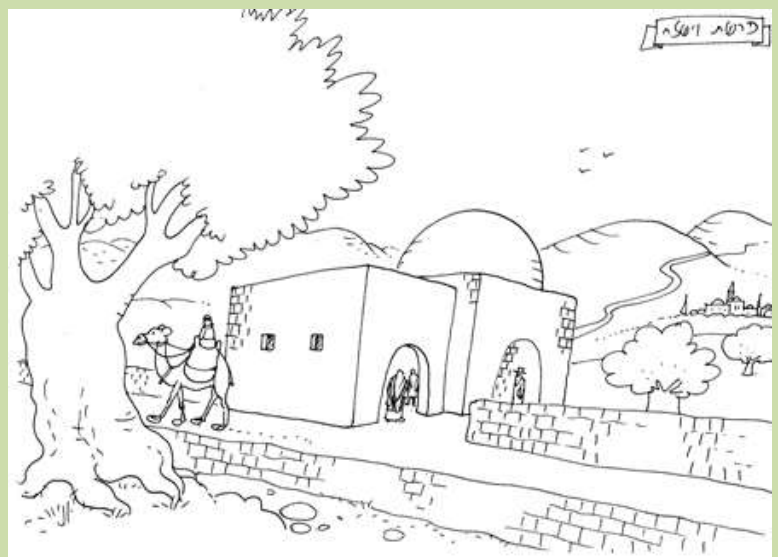
ושוב ראיתי בהערות יומא למרן הגרי"ש זיע"א בדף ב. בד"ה כדי להוציא מלבן של צדוקין. שכתב "כד הוינא טליא שמעתי מת"ח אחד שהקשה מדוע יצאו חז"ל בתקנות נגד הצדוקין כדי להוציא מלבן דווקא הכא לענין פרה, ולא לענין דינם "ממחרת השבת", או ניסוך המים בחג וכד'. ותיירך אותו ת"ח חז"ל יצאו בחרב וחנית נגד הצדוקים בעיקר היכי שהצדוקים **החמירו** יותר מן הפרושים, כי דרך העולם (והע"ה) לנהור אחרי המחמירים בכל דבר. והיכי שהצדוקים הקילו יותר או אין חומרא יוצא מדבריהם לא חששו חז"ל לדעם. והדברים ארוכים וברורים לכל בר שכל. ודו"ק. וק"ל. ועיין שהארכת בזה היטב במאמר משקל החסידות, והדברים מפורשים היטב במס"י פרק כ'.

הערה שם (ל"ג, א') **"וישא יעקב את עיניו וירא והנה עשו".** י"ל מהו הנשיאת עינים של יעקב, ובפשטות שהיה יעקב מסתכל על הארץ מפני קדושת העינים, [וכן כתוב באילת השחר עה"ת], והרים עיניו ובמרחק הבחין בעשו וארבע מאות איש שעמו. אלא עדיין הדבר בתימה שלקמן בפסוק ה' כתוב **"וישא עשו את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים"**. ותימה לומר שעשו היה כזה צדיק גדול שחשש מלהביט נכוחו, ומהו נשיאת עיניו? וצ"ע.

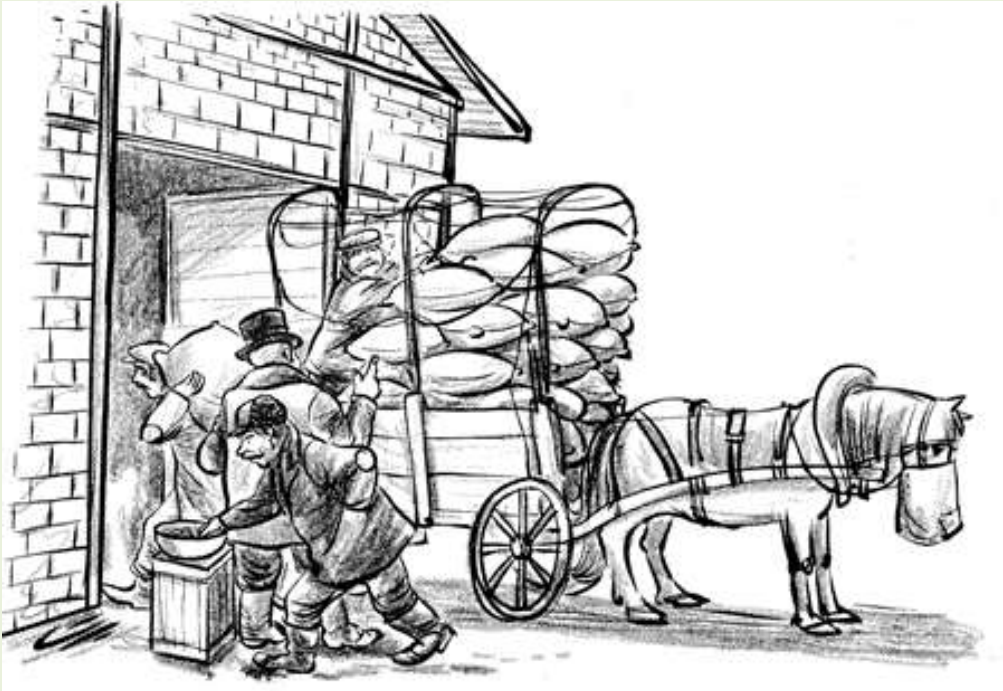
הערה שם: (ל"ג, ח') **"ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי, ויאמר למצוא חן בעיני אדוני"**. ועיין ברש"י "...ופשוטו של מקרא קאי על מוליכי המנחה, ומדרשו כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם של מי אתם והם אומרים משל עשו והן אומרים הכו הכו" וכו'. וצ"ע לפי מדרשו מהו תשובת יעקב לעשו "למצוא חן בעיני אדוני", והרי עצם המכות שקיבל עשו לא הוסיפו ליעקב חן של אחיו עשו אלא פחד של עשו ממנו, כמו שהביא רש"י לקמן בפסוק י', וא"כ אם שאלת עשו היא בקשר למלאכים, תמוה תשובת יעקב "למצוא חן בעיני אדוני". וצע"ג. [ובדרך הצחות חשבתי ליישב שיעקב ידע שבשביל שיהיה לעשו מבט של גדלות ורוממות על אחיו יעקב, א"א להסביר לו ביאור במסילת ישרים וכדו', אלא אם הוא יבחין שכוחו גדול ממנו בכח הזרוע ע"י שלוחיו המלאכים וירגיש זאת על זרועו, יבין הוא לאלתר מי זה אחיו יעקב, וע"י זה הוא יתפעל ממנו ויהיה לו נשיאות חן בעיניו, ודו"ק היטיב בזה].

שם (ל"ג, י"א) **"יש לי כל"**, עיין שם ברש"י החילוק בין דברי עשו לעיל "יש לי רב", לבין דברי יעקב "יש לי כל", אבל חשבתי לבאר באופן אחר, יעקב רמז לעשו הטעם שהנך שונא אותי כעת, וכן זהו הטעם שעשו שונא ליעקב בכל הגלויות, כל זה הוא משום סיבה אחת ויחידה, בגלל שיעקב וכן כל כלל ישראל הם מרגישים "שיש לי כל", דהיינו שמחים בחלקם, משא"כ אתם עשו ובניו מרגישים תמיד בחסר "יש לי רב" רק רובו ולא כולו, ומרוב שהנכם מקנאים בנו, הנכם שונאים ורודפים אותנו, וכן מצאנו אחד מהטעמים שקוראים להר סיני בשם "סיני", הוא ההר שקיבלו עליו ישראל את התורה, (שבת פט.). "הר שירדה שנאה לאומות העולם עליו", ודו"ק.

הערה שם (ל"ה, ט"ז), ברד"ה "כברת ארץ", וז"ל "ואגדה בזמן... שהנר מצוי הסתיו עבר והשרב עדיין לא בא", וצ"ע הרי רחל נפטרה בי"א חשון שזהו קודם החורף והסתיו, כדאיתא ברש"י שה"ש (ב', י"א), שסתיו היינו חורף, ואיתא בב"מ קו': שחשון זהו קודם החורף והסתיו, (רק מחצי כסלו מתחיל החורף שהוא הסתיו). וצ"ע.

הבא, יסטה מהדרך למקום סתר באיזור מגוריו, ושם ח"ו לרוצחני נפש ולגזול את כל כספי, ומחמת הערמה שהערמתי עליו "הפסיד" את כספי הרב.

כששמעתי על הדברים מקצין המשטרה, הודיתי לו מקרב לב, ועוד יותר הודיתי לקב"ה, שהצילני מידי ערל זה, והשאירני לנס ולמופת על שמירתו המיוחדת, שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

עוד באותו היום, נזדרזתי לקיים את נדרי, שנדרתי בעת הצרה, והעברתי לקופת "תלמוד תורה", את מאת הרובל, שישמשו למימון לימודם של בחורים עניים, שמהם תצא תורה.

בסיומו של סיפורו המרגש והמעורר לאמונה מוחשית, של ר' זלמן הקשיש, בירכו הקהל ברכה אחרונה והלכו לביתם בהרגשת התעלות מיוחדת. עזרא, שזו הפעם הראשונה בחייו ששמע את הסיפור, ניגש לר' זלמן, לחץ את ידו ואמר לו, אולי כל מה שנתקעתי על אם הדרך, והפסדתי שבת בבית יחד עם כל משפחתי, הוא בכדי שאשמע את סיפורך ואתחזק באמונה.

אך הוסיף עזרא ושאל, תמיד ידוע לנו שחוגגים מאורעות לפי התאריך שלהם, לא לפי הפרשה שהאירוע חל, אם כן מדוע קבעת לך לתאריך קבוע את שבת פרשת וישלח, ולא תאריך מסוים.

אמר לו ר' זלמן, עזרא יקירי, בראשונה מה שאמרת שמעולם לא קובעים מאורע לפי הפרשה, אלא רק לפי התאריך, אינו מדויק, שכידוע לך, המנהג להתענות בערב שבת חוקת, הוא תאריך בפרשה ולא לפי תאריך, וזאת מטעם שהיה גילוי מיוחד משמים שיש דין מיוחד בערש"ק זה [כדאיתא במכ"א תק"פ סק"ט ובמ"ב שם סקט"ז].

יתרה מזאת אוסיף לך, שנס הצלתי לא היה כלל בשבוע פרשת וישלח, ואף לא בחורף, אלא היה בקיץ, והטעם שקבעתי את תאריך ההודיה לשבת זו, הוא מאחר שבזכות פרשה זו ניצלתי.

אל תתפלא על דברי, היאך בזכות פרשה זו ניצלתי, שאם תלמד היטב את הפרשה עם פרש"י, תבין היטב מה בפרשה זו גרם להצלתי.

השאלה היא: היכן ברש"י בפרשתינו מצא עזרא, את

סיבת קביעות הקידוש וההודיה לשבת זו ?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה היכן בפרש"י בפרשתינו, מצא ר' יחיאל מנוח לשאלתו, מדוע לא פסקו הדיינים שבית החולים למצורעים, יקבל חלק מכספי הצדקה המיועדים ליהודים עזובים, כאשר מצבם של המצורעים קשה ומבודד עד מאוד. ר' יחיאל מצא מנוח לשאלתו, וזאת מדברי רש"י כ"ח כ', עה"פ, "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה א' עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש", וביאר רש"י את דברי יעקב שאמר, שאם ה' יתן לו לחם לאכל ובגד ללבש, "ונתן לי לחם לאכל. כמו שאמר כי לא אעזובך, והמבקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים ל"ז כ"ה), ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". מבואר בדברי רש"י, שמי שאין לו לחם, נקרא עזוב, ולכך, החולים בביה"ח למצורעים, למרות מצבם הקשה, היות ויש להם די אוכל, אינם נכללים בהגדרת עזובים, ולמרות מסכנותם לא ניתן לכוללם בהגדרת עזובים, ולכך לא הכלילים הדיינים בין מקבלי הצדקה המיועדת ליהודים עזובים.

וכן השיב לנו הרה"ג רבי יקותיאל שטלצר שליט"א:

לכבוד הרב יהושע לינטופ שליט"א

בצוואה נכתב סכום זה מיועד לחלוקה לאגודות וארגונים העוסקים ביהודים עזובים.

התשובה על פי רש"י ז"ל בפרק כ"ח פסוק כ': ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש...

על זה אומר רש"י ז"ל שנאמר: כי לא אעזובך, שהמבקש לחם הוא קרוי נעזב, כמו שכתוב:

ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם.

מדוע נאמר 'כי נבלה עשה בישראל', הרי עדיין

לא נקרא 'ישראל'?

הגאון רבי אברהם שמואל פפנהיים שליט"א

כי נבלה עשה בישראל וגו'

צ"ב הרי עדיין יעקב לא נקרא ישראל, ורק אח"ז כתיב ויאמר לו א' לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהי' שמך ויקרא שמו ישראל, אבל לע"ע טרם נקרא שמו ישראל, ואמנם בתחילת הפרשה המלאך גילה לו "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל", אכן שם פירש"י "סופך שהקב"ה נגלה אליך בבית אל ומחליף שמך", ומ"מ לע"ע טרם נשתנה שמו, ומדוע כתיב הכא נבלה עשה בישראל. בשלמא הא דכתיב (פרק לב פסוק לג) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, היינו להדיא על שם העתיד "לא יאכלו", אבל כאן שכתוב "ובני יעקב באו מן השדה וגו' ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל", קשה, שעדיין לא ה' שמו כן.

ונראה דזה מתיישב נפלא עפ"ד הגרי"ז בתחילת פ' וישב "שכל הצרות שהיו ליעקב עד כה מעשו ולבן ומעשה דדינה כולם לא היו על חשבון של יעקב בעצמו רק על חשבון של כלל ישראל, וכן הצרות שסבל אברהם ויצחק כולם היו צרות של כלל ישראל, כי אברהם בשעתו ה' כלל ישראל, וכן יצחק וכן יעקב, והצרות שסבלו ג"כ לא היו על חשבון עצמם הפרטית רק צרות של כלל ישראל, והכתוב אומר רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל, שבזה נכללו גם הצרות של האבות, וביעקב כבר ה' כלל ישראל מורכב מיצחק ויעקב ובניו וכו' עכ"ל (ועיי"ש שמבאר דמכירת יוסף לא היתה לכלל ישראל שהרי היתה רק ליעקב ולא ליצחק והשבטים עיי"ש). ולפי דבריו מיושב כמין חומר, שכיון שצרה זו היתה גם ליעקב וגם לבניו, וכבר האבות והשבטים היו כלל ישראל, והצרות שסבלו היו צרות של כלל ישראל, מיושב, וא"כ מפורש זאת בפסוק שלפנינו, כי נבלה עשה לכלל ישראל, ליצחק וליעקב ולבניו, ואע"פ שטרם נקרא שמו ע"י הקב"ה, מ"מ גדר "כלל ישראל" התחיל כבר מאברהם ולכן כתוב כאן נבלה נעשתה "בישראל". וזו רא' גדולה להגרי"ז.

לשון חכמים ברכה

חקירות ויסודות מרבתינו

בלשונם הטהור

חצר מהלכת

והנה כל החסרונות בחצר שדינם שאין קונה לו, כגון חצר מהלכת, ואינו משתמר לדעת הבעלים, ואינו משתמר כלל, וליתא בע"כ, יש לחקור אם הם מגרעים כח החצר דלא מיקרי יד כלל דלאו דומיא דיד הוא, או דלמא דהחצר לעולם כידו, אלא דהוי חסרון בהיד, דיד כזו אינה קונה.

ונראה דתלוי בזה, דאם החסרון אין שייך ביד וליתא ביד אז חצר כה"ג אינו יד כלל דלא הוי דומיא דיד, אבל אם החסרון שייך גבי יד וביד כזה ג"כ אינה קונה ע"י החסרון גם גבי חצר מיקרי יד, דהוי דומיא דיד, ואינו קונה בה משום דהוי חסרון ביד גופא דיד כזה אינה קונה.

חידושי הגר"ח (גיטין כא, א ד"ה צדין נתן גט), וראה צשיעורי הגר"ד פוזנרסקי (גיטין כא, א אות פג).

חתן - ברכה ושמחה

וביאור שיטת הרמב"ם הוא דדין ברכה בבית חתנים ודין שמחה הם שני דינים נפרדים, דדין שמחה היינו מה שחייב לשמחה תלוי בזידה, אם היא בתולה או בעולה, ודין הברכה אינו תלוי בזה כלל ובין אם הוא בחור והיא אלמנה או אם הוא אלמן והיא בתולה, לעולם הזמן לברכה שבעה ואפילו היכא דכלו ימי השמחה כגון בבחור שנשא אלמנה דאינו משמחה אלא ג' ימים מ"מ מיקרי בית חתנים כל ז'.

ומתבאר זה ג"כ ממה שכתב (בהלכות אישות שם הי"ג) דיש לו לאדם לישא נשים רבות וכו' ומברך ברכת חתנים לכולם כאחת אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה וכו', הרי דלדין ברכה מברך רק בז' ימים ראשונים דמיקרי בית חתנים, אע"ג דהחיוב שמחה הוא אח"כ לכל אחד לחוד משום הדין דאין מערבין שמחה בשמחה.

חידושי הגר"ח (כתובות ז, ב ד"ה צרכת חתנים).

[נוסח אחר:] והנראה בביאור שי' הרמב"ם דדין הברכה בבית חתנים ודין החתן שני דינים הם בעיקר יסוד דינם, דדין השמחה הוא מחמתה

ושננתם לבניך

טיפ שבועי בנושאי קריאה ולמידה מהרב אברהם יעקב זובין שליט"א

משולש הלמידה

היום נדבר על משולש הלמידה. אחד הדברים המרכזיים בכיתה האמור לעזור לבנכם להצליח, עלול דווקא להיות המכשול הגדול שלו ולהביא לכם את הסיבה לדאגה על הכשלונות! הכירו את משולש הלמידה.

על מנת שתרגישו מה עובר על הבן או הבת בשעות הלימוד, אני רוצה לעזור לכם להבין את אחד מהסיבות המרכזיות שבגללו מגיע בנכם הביתה מתוסכל או מאוכזב.

המורה - לוח הכתיבה - ספר הלימוד / המחברת.

התלמיד הסטנדרטי מבצע בטבעיות את השינויים הנדרשים על מנת להקשיב למורה במהלך השיעור, במקביל להעברת המבטים בקצב מהיר על פני משולש הלמידה. אך ילד מתקשה נתקע באחד מצלעות המשולש ואינו ממשיך הלאה. במידה והמורה לא הסביר במדויק או שהתלמיד/ה לא הצליח לקרוא את הנכתב בלוח בקצב מספק, או שהוא קורא באיטיות בספר הלימוד, או שהוא כותב לאט במחברת.

לדוגמא:

המורה מוסר/ת שיעור פרונטלי בעל פה ומוודא שדבריו הובנו היטב. לצורך חבור השיעור עם החומר הכתוב, עובר המורה להקריא את הטקסט ולשלב בו את דבריו בשיעור. לאחר מכן, מסכם המורה את הדברים על לוח הכתיבה ובכך הוא סוגר משולש של צורת הגשת החומר.

אך עדיין, אם יעקב אינו קורא טוב בטקסט או אינו רואה טוב את לוח הכתיבה או אינו מבין את הכתב שלך, הוא נשאר עם חלק אחד מהשיעור ובמקרה הפחות טוב הוא התבלבל עוד יותר.

לכן חשוב ביותר לבדוק, איפה בדיוק הילד שלנו מאבד את הקשר עם החומר הלימודי ושם בדיוק לפתור לו את הבעיה.

ניתן לשלוח שאלות בענייני קריאה ולמידה [לכתובת lintop200@gmail.com], ובמידה ויש בשאלה ענין ציבורי, נפרסם השאלה והתשובה.

אודות הקובץ

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבוע, ומופץ באמצעות דוא"ל בלבד, ובו שלשה עשר מדורים:

מדורי הפרשה:

א. מדור 'שבעים פנים לתורה', ובו שאלה בענייני פרשת השבוע [או המועד], שנשאלה בקובץ 'עיון הפרשה' בשנים קודמות, עם תשובות מגדולי הדורות, שהובאו במסגרת 'קונטרס התשובות בעיון הפרשה', שהקב"ה זיכני בעריכתו. **ישר כח גדול לראשי מפעל 'עיון הפרשה' שליט"א, על הסכמתם האדיבה לשימוש בקונטרס זה [וכל הזכויות שמורות להם], והוא הדין לכל הרבנים המוזכרים להלן.**

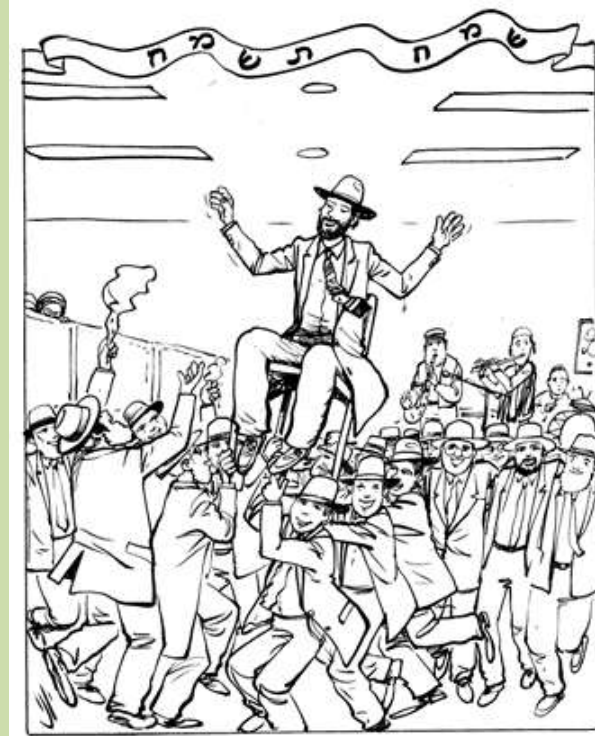
ב. מדור 'שמחת התורה', ובו שו"ת נוסף בענייני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א.

ג. מדור 'שלום לאוהבי תורתך', ובו שו"ת נוסף בענייני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג רבי שלום חזקיה שליט"א.

ד. מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים', בעריכת הרה"ג רבי ברוך רובין שליט"א.

ה. מדור 'סיפור ושאלה בצידו', לעזור את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד' [וכל הזכויות שמורות להם].

דזכות הוא שתיקנו לה חכמים שיהיה שמח עמה, וע"כ נאמרו בזה

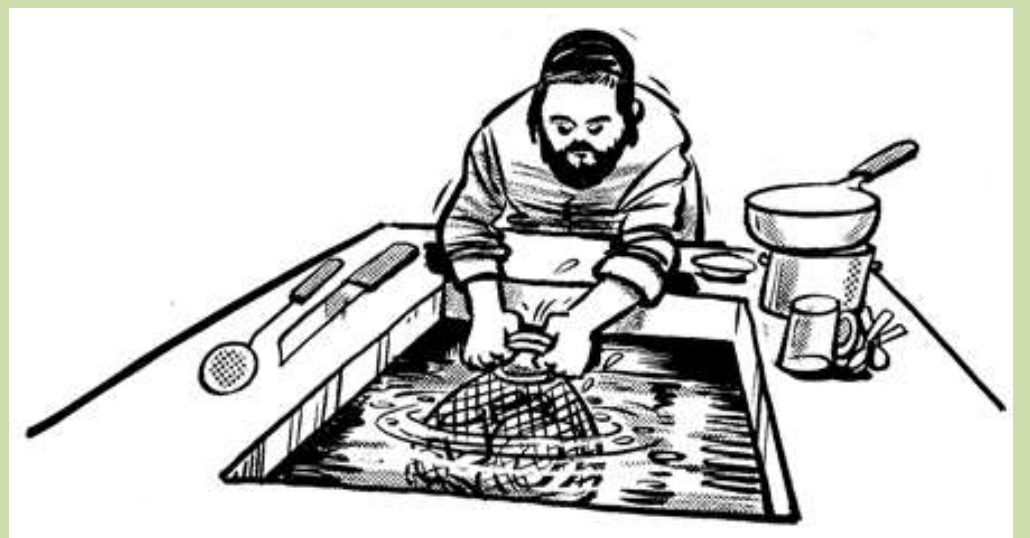
חילוקים בין בתולה לבעולה, אולם דין ברכות חתנים שתקנו חכמים לברך בבית חתנים תליא כל שמקרי עוד חתן, ול"ש כלל להדין שמחה. ומדברי הרמב"ם בעצמו יש ללמוד כן שכ' דיש לו לאדם לישא נשים רבות ביום אחד וכו' ושמח עם כל אחד שמחה הראויה לה, והרי דאף דהברכות מברך רק בז' ימים הראשונים, מ"מ השמחה הוא גם אח"כ, ומשום דשני דינים הם הברכות והשמחה, וכמש"כ.

חידושי הגרי"ז (ענינים סי' יח ד"ה והנראה).

טבילה - בתוך כלי

שם בא"ד, דבתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא. והנה יש לחקור בהא דטובל בכלי לא מהני, האם הפסול הוא משום דהוי תלוש כשנמצא בכלי, [והיינו דהמים אינן מחוברין]. או דהוי פסול מצד עצם הכלי שאסור לטבול בתוך כלי. ונפ"מ בכלי גדול דמצד דין תלוש לא הוי תלוש, אי מהני, דאם החסרון משום דהוי תלוש, א"כ יהא כשר, אבל אי הפסול משום דהוי בתוך כלי, א"כ לא מהני דסו"ס בתוך כלי לא מהני. [א"ה, לכאורה נפ"מ בשבר כלי, דמצד דין כלי אין לו דין כלי, אבל אי החסרון משום דהוי תלוש, ה"נ הוי המים תלושין ולא מחוברין, ועי' חי' ר"ח הלוי ריש הל' מקואות, (וע' חי' מרן רי"ז הלוי סוף הל' מקואות)].

שיעורי הגר"ד פונדסקי (פסחים יז, ב אות קלו).

טובל ושרץ בידו

הגר"ח זצ"ל ביאר דברי הגמ' דהנה יש לחקור בטמא שטובל מטומאה ונטמא בשעת טבילה בטומאה אחרת, אם הטומאה הראשונה יורדת ורק השני' תהי', או דטמא אין יכול להטהר ואף הראשונה לא ירדה.

ודייק מלשון הרמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ג, כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, ואי נימא דהטומאה הראשונה יורדת א"כ הועילה הטבילה לגבי טומאה הראשונה, אלא ודאי דאף מטומאה הראשונה לא נטהר, וכן ביאר בדברי הירושלמי בשבועות פ"ב ה"א, ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה קלה עלתה לו טומאה (קלה) [חמורה] וכו' ירד לטבול מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה חמורה לא עלתה לו טומאה (חמורה) [קלה] וכו' הא מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה חמורה לא הא מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה קלה לא, ע"כ, והיינו דאם נטמא בטומאה שני' לא יכול להטהר מן הקודמת אם היא שוה לטומאה השני', ורק אם הראשונה חמורה והשני' קלה יורדת הטומאה חמורה. [עי' כ"ז באורך בחידושי הגר"ח על הש"ס כריתות דף י.]

חידושי הגרי"ז (נזיר סד, ב ד"ה אמר רב).

מתוך תגובות הציבור לקובץ

ראיתי את עותקי הקובץ השבועי. מאד מצאו חן בעיני, במיוחד השאלות!

הגליון הוא ממש הפלא ופלא 'פאר וכבוד נותנים לשמו'! ישר כח על הגליון המיוחד המשלב את כל הסגנונות פלפולים פרפראות וספורים ו...גם ציורים. וכמו"כ ישר כח על היערכות המוקדמת כך שאפשר כבר ממוצ"ש להתכונן לשבת הבאה, ממש תענוג!

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה! ב"ה היום קבלתי את הספר.... בצורה טובה ומסודרת חיילך לאורייתא!

ישר כח על תורה מפוארת בכלי מפואר. תחזקנה ידכם ותזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה!

ישר כח גדול מאד מאד! אין מילים לתאר את התועלת וההנאה מהחוברת!

הדברים פשוט מרתקים ונפלאים כל שבוע מחדש ללא ספק! מצאתי הגליון "בטעות" והדפסתי כדי לקרוא ביו"ט אבל זה היה הפתעה כי אין זה קריאה אלא לימוד ממש והיו כמים קרים על נפש עייפה!!! חילכם לאורייתא.

התחלתי לקרוא את הקובץ, ולא הייתי מסוגל להתנתק. ממש תורה מפוארת בכלי מפואר!

שלום וברכה. אשמח להירשם לקבלת הקובץ המפעים. ישר כח! ישר כח גדול, על החומר הרב, והתכנים הנפלאים, תמשיכו לזכות את הרבים!

קבלתי בתודה ובשמחה רבה את הגליונות ששיגר אלי, ישר כחך ששיגרת, ואכן מלאים מזן אל זן, ועמוסים בד"ת מתוקים וערבים. וניכר עמל גדול בסידור ועריכת הדברים. תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופניו. ישר כוחו וחילו לאורייתא. אמן. בהוקרה ובהערכה רבה...

נראה יפה וכתוב נאה ובוודאי יהיו רבים שיהנו ממנו. ישר כח. הגליון חביב ביותר. נראה מאוד איכותי ונעים לעיניים.

נפלא מאוד! תחזקנה ידיכם! תזכו להמשיך בדיכוי הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה מתוך רוב נחת והרחבת הדעת!

עיינתי בקובץ על פרשת שופטים ומאוד מאוד נהנית. השאלות מאוד רלוונטיות והתשובות ברורות ומובנות והכל בהיר ונעים. ישר כח ותמשיך להגדיל תורה ולהאדירה וכמובן אשמח לקבל את הקובץ הזה מידי שבוע (אם אפשר בתחילת השבוע).

ישר כח וחיילך לאורייתא! ממתין בס"ד לגיליון הבעל"ט!

עלון נפלא ביותר! שפה ברורה ונעימה!!! ייש"כ על ההצטרפות לקובץ הנפלא, תיזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

ייש"כ על העלון הנפלא, המלא וגדוש ביסודות איתנים וחקירות נפלאות, המבטאים את מתיקות התורה.

נהנתי מאוד מהגיליון אשמח להמשיך לקבל אותו במייל הזה. בברכת יגדיל תורה ויאדיר.

פלא פלאות! מעיין המתגבר !

באתי בזאת בברכת ישר כח גדולה על הגליון הנפלא המקבץ בתוכו מאגר נפלא של יסודות וחקירות מדברי רבותינו, וכן קובץ תשובות בענייני הפרשה דבר בעיתו מה טוב. ואסיים בברכת כהן והדיוט שתזכו להפיץ תורה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא מתוך הרחבת הדעת.

הוראות רישום לקבלת הקובץ

א. יש לשלוח מייל כלשהו לכתובת:

drisha+subscribe@googlegroups.com

ב. לאחר כחצי דקה מתקבלת במייל הודעה אוטומטית לאישור הרישום, בהודעה יש לחצן בצבע כחול.

ג. יש להגיב להודעה הנ"ל במייל חוזר באמצעות "השב" (אין צורך ללחוץ על הלחצן הכחול).

ד. לאחר מכן מתקבלת הודעת אישור על החיבור למינוי.

פתרון החידה יובא בשבוע שלאחר מכן.

ו. מדור 'מרגליות שאול', ובו חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הרה"ג רבי שאול מרגליות זצ"ל.

מדורי ההלכה והעיון:

ז. מדור 'מתיקות התורה', ובו חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, משולחנו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [מלוקטים מתוך סדרת הספרים 'חשוקי חמד' בהסכמתו].

ח. מדור 'אוצר היסודות והחקירות', ובו חקירות ויסודות מרבתינו ראשי הישיבות, ושאר מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר הא-ב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה', שנמצא בשלבי עריכה והגהה.

ט. מדור 'לשון חכמים ברכה', ובו חקירות ויסודות בלשון רבותינו, מתוך הספר הנ"ל.

י. מדור 'המעיר לארץ', ובו הערות והארות מרבנן ותלמידיהון [נא לכתוב בשפה ברורה ונעימה. המעונין בעילום שם לא יחתום שמו בסוף ההערה].

מדורים שונים:

יא. מדור 'מתיקות המוסר', בעריכת הרה"ג רבי אלעד שליט שליט"א.

יב. מדור 'ושננתם לבניך', ובו טיפ שבועי בנושאי קריאה ולמידה, מהרה"ג רבי אברהם יעקב זובין שליט"א [ניתן לשלוח שאלות למדור].

יג. מדור 'נפלאים מעשיך', ובו עובדות נפלאות ומחזקות, בתורה ויראת שמים.

הקובץ מעוטר באיורי המאייר התורני הנודע הרב יוני גרשטין שליט"א, תשואות חן לו.

כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

לעילוי נשמות

מֶרֶן רֶשֶׁכְבָּה"ג רִבִּי אֶהֱרֹן יְהוּדָה לִיב שְׁטִינְמָן זצ"ל ב"ר נח צבי זצ"ל

מֶרֶן פּוֹסֵק הַדּוֹר רִבִּי שְׁמַרְיָהוּ יוֹסֵף נִיסִים קָרְלִיץ זצ"ל ב"ר נחום מאיר זצ"ל

הַגָּאון רִבִּי יוֹאֵל סְטֵנִיצְקִי ב"ר פֶּרֶץ זצ"ל

הַרְה"ג ר' חיים יִשְׂרָאֵל רוֹטְמָן ב"ר יוֹאֵל יַעֲקֹב זצ"ל

הַרְה"ג ר' שְׂאוֹל חַיִּים דָּב מִרְגְּלִיּוֹת ב"ר יִשְׂרָאֵל שְׁלֹמָה פִּיבֵּל זצ"ל

הַרְה"ג ר' מֹשֶׁה רֵיִיךְ ב"ר לֵיִב זצ"ל

סִבִּי הַרְה"ג ר' דָּב יִצְחָק הַכֵּהן לִינְטוֹפ ב"ר שְׁמוּאֵל פֶּרֶץ זצ"ל

וְזוֹגְתּוֹ מֵרֵת יוֹכְבֵּד ע"ה ב"ר אֶרִיָּה זצ"ל

סִבִּי הַרְה"ג ר' אֶהֱרֹן דּוֹד הַכֵּהן מִלֶּאכִי ב"ר חַיִּים יִצְחָק זצ"ל

וְזוֹגְתּוֹ מֵרֵת רִבְקָה ע"ה ב"ר אֶבְרָהָם יִשְׁשֹׁכָר זצ"ל

הַרְה"ג ר' יַעֲקֹב אֶרִיָּה הַלּוֹי הוֹרֵן ב"ר שְׁלום זצ"ל

וְזוֹגְתּוֹ מֵרֵת מֵרִים ע"ה ב"ר מֹשֶׁה זצ"ל

מֵרֵת מִלְכָּה פִּילֶץ ע"ה ב"ר אֶבְרָהָם זצ"ל

הַרְבֵּנִית רַחֵל גִּנֶּס ע"ה בִּת הַר"ר יוֹסֵף זצ"ל

הַרְה"ג רִבִּי מֹשֶׁה מוֹנֵק ב"ר אֱלִיקִים יִשְׂרָאֵל זצ"ל

קורא יקר: הוצאת הקובץ והפצתו דורשת**משאבים רבים, אנא עזור לנו בתרומתך הנדיבה**

ניתן לתרום בכרטיס אשראי בעמדות 'קהילות' בבתי הכנסת [וכן בטלפון: 0732757000]. קופה מספר 4022 [מנין אברכים ישיבת הר"ן] שלוחה 12 [דו"ח]. נא לדייק בכתובת.

כדאי מאוד ליידע אותנו על התרומה, ובאופן זה אפשר למסור שמות להצלחה והנצחה, וכן להיות 'פטרון שבוע' או 'פטרון חודש' וכדומה, בתשלום מועט.